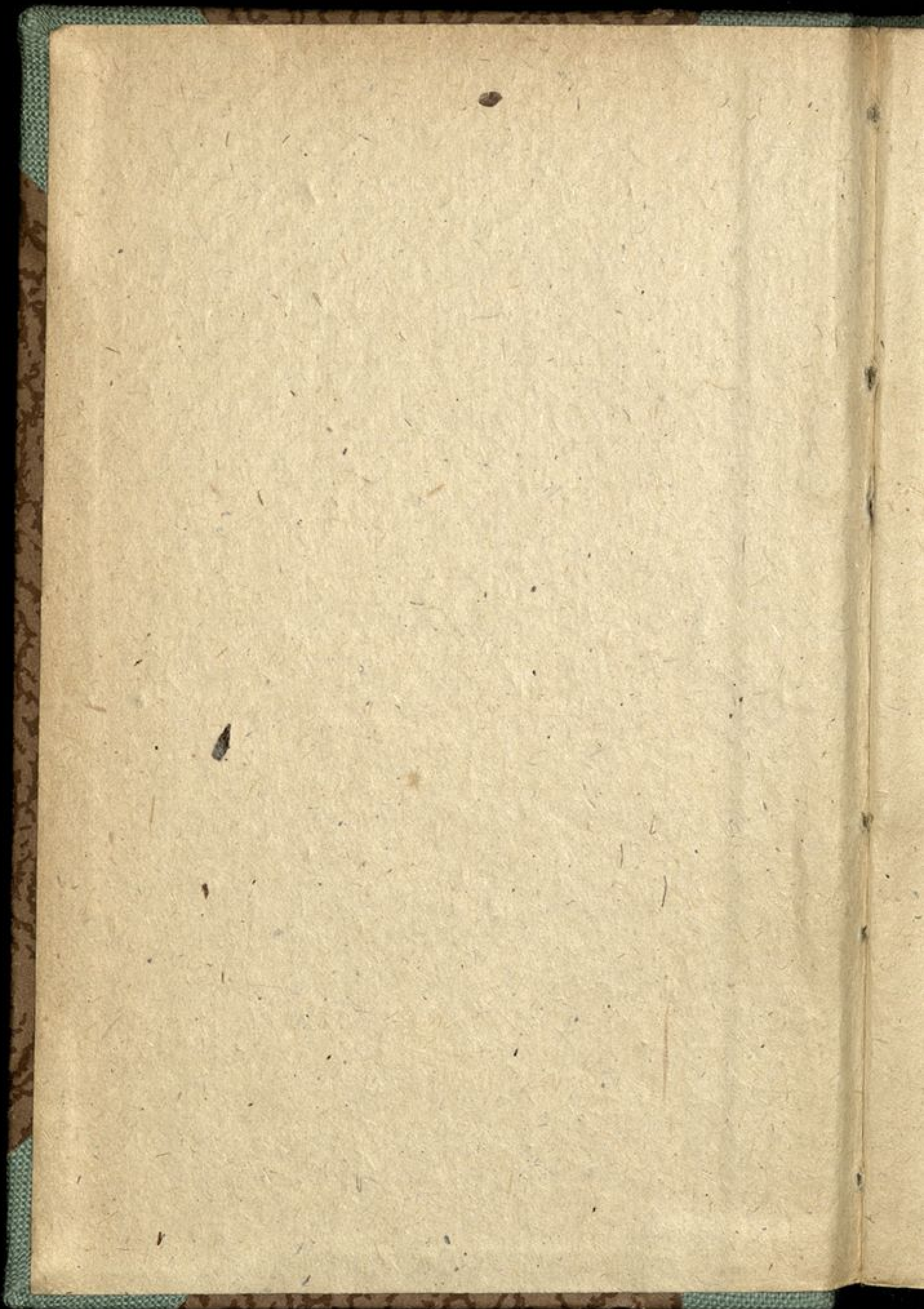
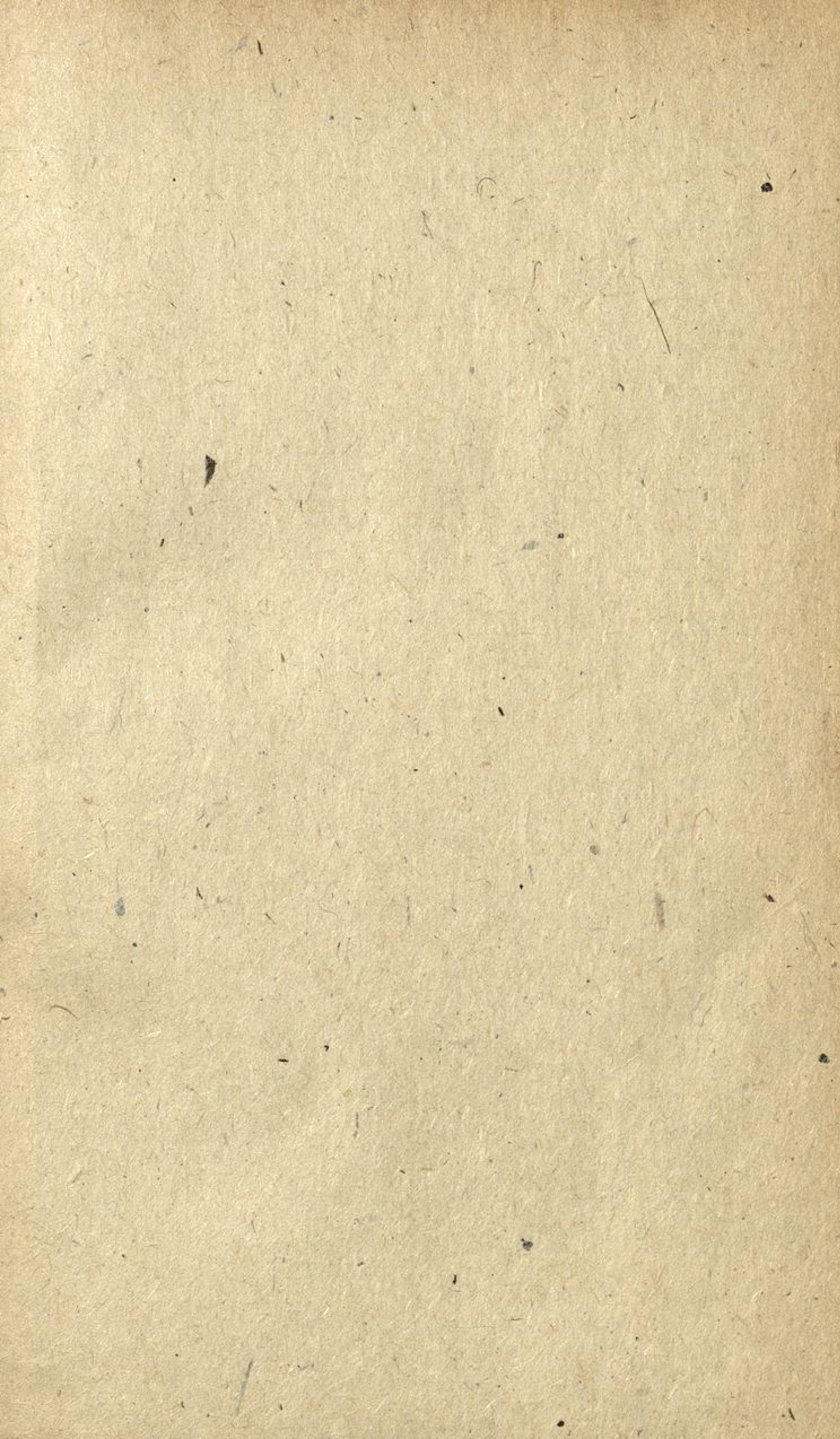

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

110203

TRUK
KI
ED
JENS

Okrog štiri tisoč Turkov pod osebnim vodstvom Kara Mustafe se je pognalo v odprtino. Grof Starhemberg se je z vsem svojim spremstvom podal na nevaren kraj, da bi ubranil prodiranje Turkov ali pa padel na nasipu. Bili so kritični trenutki.

Založil in prodaja Anton Turk v Ljubljani.

UGRIZEK MIRAN

Turki pred Dunajem

Zgodovinska povest
izza obleganja Dunaja
po Turkih v letu 1683

Spisal S. KOŠUTNIK

Il. natis

V Ljubljani 1928

Založil in prodaja ANTON TURK, knjigar

Tisk tiskarne A. Slatnar v Kamniku — (Predstavnik R. Kos)

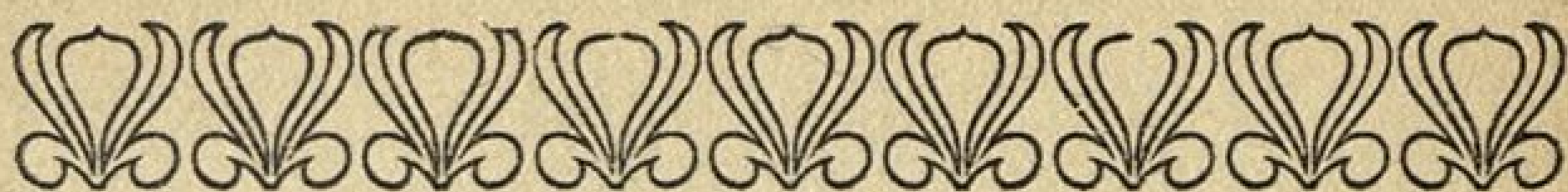
110203

110203

Vse pravice pridržane

Ex. 1548/1952

I.

Teški, hudourni oblaki so se leta 1683. zbirali nad avstrijskimi deželami. V teku stoinpetdeset let so turške trume že tretjokrat drvile proti lepemu donavskemu mestu Dunaju, katerega so bile zadnjikrat oblegale leta 1529. Na Ogrskem se je bil vnel vojni ogenj, katerega je bila zanetila iskra ljudske nejevolje. Ogrri so bili razsrjeni, ker se je cesarska vlada branila uslišati nekatere njihove prošnje zaradi odstranitve nekaterih ustavnih krivic; cesarska vlada se je branila, Ogrri pa niso hoteli mnogo prositi in so se zvezali s Turki, z najhujšimi sovražniki Avstrije in krščanstva sploh. Na čelu ogrske ustaje je stal grof Emerih Tekelji, katerega je turški sultan Mohamed IV. imenoval za kralja osrednje Ogrske in ki je imel veliko število urnih jezdecev. Vodja ustaje se je s svojim moštvom pridružil turški vojski. Nemške dežele so še vedno krvavele na ranah, katere jim je zadala tridesetletna vojska in njih knezi so si zopet enkrat segali v lase. Povrh je ob meji prežala Francoska in čakala na ugodno

priliko, ko se bo s poželjivo roko dalo seči po nemški zemlji. Kralj Ludovik XIV. je dal na Ogrskem in v Carigradu hujskati za vojno in je sultanu postregel z izurjenim topničarstvom. Res je imel sultan med svojimi svetovalci več pametnih in previdnih mož, ki so ga svarili pred vojno, ali na čelu bojaželjne stranke je stal veliki vezir Kara Mustafa, ki je bil na carigrajskem dyoru velemogočen in kateri je znal sultana popolnoma pridobiti zase. Sultan se je v duhu že videl kot zmagovalca, Dunaj je videl v svoji oblasti in z Dunajem je imel tudi ključ do Češke, Moravske in vzhodne Nemčije v roki. Cesar Leopold I., ki je takrat sedel na prestolu avstrijskih kronovin, bi bil rad vzdržal mir, ali sultan mu je stavil takšne pogoje, da jih cesar ni mogel spolniti.

Avstrijska vojska je bila v primeru s turško bojno močjo zelo slaba. Večji oddelki so morali zasesti nekatere najvažnejše trdnjave in tako je v svojem ostanku še štela 12.000 mož pešcev in 11.000 jezdecev, skupno torej 23.000 mož s 300 topovi. S takšno velikansko silo so prodirali proti Dunaju. Sultan je veliko vojsko nekaj časa spremljal sam in vzel s seboj zeleno prerokovo zastavo; pridružili so se mu razni podložni knezi in bilo je videti, kakor bi ponosni Kara Mustafa obhajal zmagoslayje že vnaprej.

Ti pa, ljubi čitalec, hiti z menoj pred turško silo naprej proti Dunaju; ustaviva se tukaj v

mali utrdbi zunaj mesta in misliya si, da je megleno junijsko jutro. Ognji, katere si je bila straža zanetila ponoči, so bili pogoreli, stražarji pa so še trdno spali. Samo samotni strelec, mlad mož, je stal v kotu, ki ga je delal nasip, naslanjal se je na top in je z očmi in ušesi pazno čuval. Zrl je v belo meglo, ki se je dvigala ob nizkih bregovih reke Lajte in bilo je videti, kakor bi hotel z očesom prodreti naravni zastor; potem je zopet nagnil glavo in poslušal z ušesi in tedaj se mu je dozdevalo, kakor bi zamolklo slišal peket konjskih kopit in pritajeno zapovedovanje.

Naposled je zapihal veter in pretrgal gosto meglo. Pomalem so se dali v daljavi razločevati cerkveni zvoniki, čez nekaj časa vasi in hiše in naposled se je onkraj reke med dvema vasesema začela razprostirati obširna ravnina, na kateri je ostro strelčevo oko zapazilo množico jezdecev; v svojih belih turbanih ter z dolgimi, v jutranjih solnčnih žarkih se blestečimi sulicami so se počasi premikali proti gozdiču ob Lajti. Vroče se je začela opazovalcu kri pretakati po žilah, ko je zagledal že davno pričakovano predstražo strašne vojske. Vasi in hiše ob reki so zdaj sicer še mirno ležale, v nekaterih urah pa bodo bržčas gorele s svetlimi plameni: možje bodo padli v krvavi borbi, žene in otroci pa bodo šli v grozno sužnost. Strelčevo oko se je zasvetilo, ko mu je pogumna misel

šinila po možganih in se je odločil, da hoče Turkom zabraniti prehod.

Slavko — tako je bilo ime mlademu vojaku — je naglo odložil svojo težko puško (arkebuzo) na stran, nabasal top, ob katerem je bil doslej slonel in ga nameril proti nasprotnemu pobježju na mesto, kjer bodo sovražniki bržčas poizkusili prehod. Vse je naredil izborno. Res je bil edino strelec in vaje le svoje, v takratnih časih nenavadno težke in okorne puške, toda ni bil zastojnik tolikrat in tolikrat opazoval ravnanje topničarjev. Top je bil celo pravilno nabit in prav dobro namerjen.

Ni trajalo dolgo in že sta se iz gozdiča pokazala dva jezdeca, ki sta z veliko pazljivostjo začela ogledovati okolico. Komaj pa sta nekoliko ustavila konja, da bi si ogledala nasprotno stran, že je počil top in med gromovitim odmevom se je oglasilo od pobježja strašno kričanje.

Kako naglo je skočila speča straža pokonci!

„Turki, Turki!“ kričalo se je navskriž, Slavko pa je znovič basal top. Preden so se zaspani topničarji zavedli, zagrmel je drugi strel in zopet si poleg odmeva slišal grozen krik. Ko se je strelni dim dvignil, zagledal si na nasprotnem bregu zmedeno bežečo tropo konjenikov, več praznih konj, ob vodi pa krvavi metež ranjenih in mrtvih konj in ljudi. Slavko

je bil namreč nabasal top s takozvanim razškropilnim strelom in zato je bil učinek že samo dveh strelov tako grozen.

Istočasno so se na nasprotnem bregu po vaseh oglasili zyonovi in oznanjali silo: Slavko pa se je ravno pripravljaj, da nabaše top tretjič.

Toda odpro se duri lesene, za silo postavljene hišice v ozadju utrdbe in pri durih se prikaže debeli stotnik Milanovič ter začne hiteti proti Slavku, kolikor so ga hitro mogle nesti okorne noge.

„Stoj, stoj!“ zaklical je nepoklicanemu topničarju, „ali imaš samega satana v sebi?“

„Ne, gospod stotnik,“ odgovoril je Slavko mirno, „samo nekoliko sem zakuril turškim jezdecem tam na oni strani.“

„Tristo medvedov kosmatinoy!“ renčal je stotnik dalje, „ali ne veš, da je po vojaških predpisih v vojnem času za vsako brezpotrebno znamenje, za vsak alarm in vsak pre-nagljen topničarski strel nastavljena smrtna kazen.“

„Ali koliko ubogih ljudi bi bilo pomorjenih,“ ugovarjal je Slavko, „ako bi ne bil tajnega turškega naklepa preprečil in na občutljiv način razgnal nesramno sodrgo!“

„Ugovor sem, ugovor tja!“ kričal je stotnik. „Tvoja dolžnost je edino bila, meni javiti prihod“

krvoločnih turških psov, jaz bi bil moral zadevo naznaniti gospodu polkovniku, ki biva v Trautmansdorfu in ta bi bil šele odločil, kaj se ima storiti. Takšni so predpisi — zapomni si jih!“

Stotnik je brž dal nekemu podčasniku povelje, naj se takoj poda k polkovniku in naj mu poroča, kaj se je zgodilo.

„Res bi želel,“ obrnil se je nato zopet do strelca, „da bi zdaj mogel kakor čarovnica odjezditi na metli, kamor bi te ravno veter odnesel; na ta način bi si prihranil sitnost in bi mi ne bilo treba svojega najboljšega vojaka ukovati v železje. Ali nisi pomislil, nesrečnež, da si prelomil pokorščino, ki se v vojnem času najstrožje kaznuje, strožje kakor drugikrat. Ali ne veš, da si zaigral glavo?“

„Naj sem res zaigral glavo, ako le umrjem poštene vojaške smrti,“ menil je Slavko. Natihoma pa je mrmral: „V vojnem svetu bodo vendar sedeli pametnejši možje, kakor je bil častnik, ki je skoval neumno odredbo.“

Na stotnikovo povelje je podčastnik moral strelca ukleniti, ga stražiti, dokler nista prišla od polkovnika dva vojaka, ki sta jetnika odpeljala. Dolga je bila pot, katero je moral jetnik prekorakati, kajti vojaka sta ga morala odvesti v glavno vojaško ječo poleg dunajskih mestnih vrat ob takozvanem rdečem stolpu. Ceste so

že mrgolele begunov, ki so prihajali peš, na konjih ali vozovih od južnih krajev, da bi našli v utrjenem glavnem mestu varno zavetje.

Čim bolj so se vojaki bližali mestu, tem gostejša je nastajala gnječa, a v predmestjih so meščani že grabili svoje najboljše in najdragocenejše imetje na kupe, da bi se z njim rešili za visoke nasipe in zidove dobro utrjenega Dunaja. V mestu pa so ljudje pred krčmami stali v tako gostih gručah, da niso mogli brez velike sile dobiti hrane in pijače, katere so bili potrebni.

Naposled sta vojaka vendar dospela z jetnikom do vrat ob rdečem stolpu in ga jetnišnici oddala; težke železne duri so se škrtaje zaprle za njim. Čeprav pa je stotnik Milanovič svoje poročilo sestavil kolikor mogoče v mililuči in pripomnil, da je bil „hudodelec“ eden izmed njegovih najboljših vojakov, vendar se v poročilu dejstvo ni moglo zatajiti, da je Slavko brez povelja izstrelil top in se torej pregrešil proti obstoječim vojaškim predpisom, veljavnim za vojno dobo.

Preiskavo sta vodila dva nižja uradnika, ki nista bila bogve kako premetena. Višji vojaški uradniki, ki bi bili pravzaprav morali jetnika zaslišati, so imeli druge opravke, nujnejše opravke in kolikor jim ni vojaška uprava dala dela, so morali skrbeti za svoje družine in

gledati, da so jih spravili na varno v pravem času.

Poduradnika, ki sta vodila preiskavo, sta imela dozdej opravke navadno le s surovimi vojaki, katere so dali v zapor zaradi grdih hudodelstev, kakor zaradi ropa, požiga, uboja ali tatvine. S takšnimi ljudmi se preiskovalca nista mnogo bavila, in cela njuna skrb je bila, da se je sodba naglo izrekla in še bolj naglo izvršila. Preiskovalca sta si štela kot zaslugo, ako sta svet kmalu rešila nadležnih hudodelcev in so ti v najkrajšem času bili preskrbljeni — na vešalih. K tej vrsti hudodelcev sta uradnika štela tudi Slavka; nista si vzela časa preiskovati, kakšne vzroke je imel jetnik, ko je na lastno roko začel streljati na sovražnika in sta hitreje skušala zadevo zaviti tako, kakor bi bil Slavko svoj brezpremišljeni korak storil edino z izdajalskim namenom.

Ko so mu čez nekaj dni dali zapisnik prečitati, ga Slavko ni hotel podpisati, ker ni stalo o njegovem zagovoru, da je storil korak le z najboljšim namenom, niti besedice v celi suhoparni in lastnovoljni razpravi.

„Ali stoji vaš zagovor v zapisniku tako, kakor hočete, ali ne, je pač vseeno,“ rekel mu je pisar, „kajti danes nima nihče časa prebrati ta zapisnik. Gospod polkovni stražnik bo izrekel obsodbo, vojni svetovalci bodo obsodbo brez premisleka potrdili in potem boš pač šel skozi

palice*, ali pa te bo dobil pater Evzebij v roke, da te bo pripravil za vnebohod, preden boš dobil pod visliškim jarmom dobro spleteno vrv okrog vratu. Tako! — Zdaj veš, kaj imaš pričakovati in greš zopet nazaj v svojo celico.“

Po teh besedah je surovi pisar namignil biriču in ta je sunil jetnika pri pisarniških durih ven in ga zopet varno zaklenil v ječo. Tokrat pa ga ni spravil takoj v samotno celico, ampak v obširen prostor, katerega so dobro stražili vojaki. Skozi ozke, dobro z železnimi palicami okvirjene odprtine, katere skoraj niso bile oknom podobne, ampak le nekake luknje, je medlo prihajala dnevna svetloba. Vedno in vedno so dovajali nove jetnike. Bili so sami zanemarjeni, surovi in divji ljudje, povečini oblečeni v turško vojaško opravo ali pa v ogrsko jezdečevo nošo; polovili so jih v najnovejših praskah in manjših bojih in jih spoznali kot begune domačih polkov. Pobegnili so bili k Turkom ali Ogrom, zavezanimi s Turki, le zato, da so lažje ropali in plenili ter prostejše živeli, medtem

* V prejšnjih časih — še pred nekaterimi desetletji — so vojaške kaznjence, posebno begune, topli s palicami. Po 50, 100 do 200 vojakov se je na dvorišču postavilo v dve vrsti, skozi katere je moral jetnik korakati. Vsak vojak je imel v roki palico in je moral z njo z močjo mahniti po hrbtu obsojenca. Zgodilo se je, da je pri visoko odmerjenem številu udarcev obsojenec že prej padel krvav na tla, preden je prestal celo kazen. Neredko je bila tudi smrt posledica krute obsodbe.

ko je vladal v domačih polkih vendarle strog vojaški red. Pa tudi druga sodrga se je našla med jetniki, ljudje, ki niso bili vojaki, a so oblekli vojaško opravo, da bi se pod njo ložje prikrivali pred roko pravice, ki jih je iskala vsled najgrših hudodelstev.

Z nejevoljo se je Slavko obrnil v stran, ker so se mu gnusili propadli obrazi in razcapane postave. Stopil je k oknu, oziroma k oknu podobni odprtini v zidu in je gledal ven, dokler ne bo birič zopet prišel po njega in ga odvedel v ječo, ki je bila zanj pripravljena. Da se je moral muditi med to sodrgo, on, čuteč se nedolžnega, med pravimi hudodelci, je bilo krivo to, ker so imeli biriči preveč dela in so se vršile obravnave; marsikateri hudodelec se je še zaslišal in biriči so jih gonili sem in tja.

Skozi okno je Slavko videl na nasip, ki je bil z zeleno travo obraščen. Solnčni žarki so odsevali v rosnih kapljicah in jih izpreminjali v žarnobujne barve. Bil je krasen božji dan in Slavku se je srce napolnilo z nepopisno žalostjo in grenkobo. Kaj je vendar storil tako hudega, da so ga kakor nevarno zver zapirali za močne zidove in dobro ograjena okna? Ko bi bil takšen, kakršni so ljudje okrog njega, katerim se slaba vest bere že z obraza in ki lokavo gledajo, kje in kako bi se dalo pobegniti in spraviti svojo malovredno kožo na varno, bi se mu ravnanje zdelo pravično. On pa bi počakal izvršitev ob-

sodbe tudi tedaj, ako bi se smel prosto gibati, kakor se je prej. Misel, da bo bržčas moral umreti na nečasten način, kakor umirajo največji hudodelci, na vešalih — ta misel mu je vrtala po možganih, da mu je bilo zblazneti. Ali se je bal smrti? — Nikakor ne, če bi bilo treba umreti v poštemem boju za domovino. Bal se je edino sramotne smrti. Solze so mu stopile v oči in nepopisna jeza ga je popadla vsled v nebo kričeče krivice. Začel je trgati verige, ki so mu oklepale roke, a železo je bilo premočno. Človeška moč bi ga ne mogla streti.

V prihodnjem trenutku pa je čutil lahko roko na rami. Naglo se je obrnil in pred seboj je zazrl mirni obraz kapucinskega meniha.

„Kaj ti je, moj sin?“ je vprašal kapucin z milim, usmiljenja polnim glasom. „Kakšno hudodelstvo te je spravilo na ta žalostni kraj?“

„Kakšno hudodelstvo, častitljivi duhovni oče?“ ponovil je Slavko patrovo vprašanje in solze so se mu vlile po obrazu. „Celo moje hudodelstvo je, da sem postal vojak in sem svojo roko ponudil cesarju, da bi pomagal Avstrijo in sploh zapadno krščanstvo braniti pred kryoločnimi Turki in njihovim zaveznikom. Pustite me, naj sem sam v svojih srčnih bolečinah. Vi ste gotovo pater, ki obsojene spremlja na njihovem zadnjem potu in zato tudi vem, kaj me čaka. Oh, svet, kako si krivičen! Niti zagovarjati se človek ne more. Ne potrebujem

vas, častitljivi oče. Kadar bom stal pod vislicami, bodete imeli še vedno dovolj časa me tolažiti. Kaj hočete zdaj z menoj?"

„Nesreča te dela trpkega, moj sin,“ odgovoril je kapucin s pomirjevalnim glasom. „Videti nisi, kakor bi bil okamenel grešnik, kakor bi bil podel hudodelec, ki ne sodi več med pošteno človeško družbo in ga je treba spraviti s tega sveta.“

„Saj tudi nisem,“ pritrnil je Slavko, „ko vendar nisem storil ničesar takega, da bi moral obžalovati ali celo vzbujati kes. Vsak vojak, ki ima količkaj čvrstega in zdravega zrna v sebi, bi bil na mojem mestu ravno tako naredil. In zdaj so me kakor divjo zver, kakor nevarnega hudodelca dali v železje in me spravili sem za trdno zidoyje. Hudobni mazači, pisarji, pa hočejo z vso silo narediti iz mene hudodelca, ničvrednega človeka, kakršne vidite tukaj okrog mene. Pojdite v pisarno, častitljivi oče, in dajte si predložiti kazenski zapisnik, katerega je zmazala hudobna pisarjeva duša. Preberite zapisnik in našli boste v njem, da sem največji ničvrednež, tako ničvreden, da si ne zaslužim ničesar drugega kakor palice ali pa vislice.“

„Jezik za zobe, fantalin, in glej, da boš miren!“ zaklical je nenadoma birič, ki je bil poslušal zadnje besede in je udaril Slavka s pestjo za vrat, da bi se bil skoraj zgrudil na kolena, ako bi ne bil tako čvrste rasti.

„Nesramnež, podli rabelj!“ odgovoril mu je Slavko, razkačen vsled trpinčenja in je z nogo brcnil biriča s tako silo, da je odletel ob zid in padel na tla kakor snop. A že v prihodnjem trenutku je tudi Slavko ležal na tleh. Vojaki so bili priskočili biriču na pomoč in gotovo bi bili Slavka s svojimi puškinimi kopiti nemilo pobili, ako bi ne bil kapucinski oče posredoval.

„Ne bodi nepreviden! Brzdaj svojo vročo kri!“ opominjal je pater jetnika. „Slepa jeza ti ne bo prinesla dobička, ampak bo nasprotno še oslabšala usodo, ki te čaka. Imej nekoliko potrpljenja; hočem se pobrigati in storiti korake, da ti pomagam iz neljubega položaja. Kaj bom dosegel, še ne vem, ali upam, da se bo dalo zate kaj storiti. Do takrat pa imej potrpljenje in zopet potrpljenje.“

Medtem se je birič pobral in ko je videl, da ima še vse kosti cele in da se bo zadeva zanj končala le z nekaterimi modrimi lisami in nekoliko bolečimi obtiski, si je šel brž poiskat več tovarišev na pomoč. S skupno silo so spravili uporneža v najtemnejšo podzemeljsko ječo. Trde pesti in grdi priimki so ga spremljali na potu do samotne celice in tudi menih mu ni mogel pomagati, ker se razsrjeni birič ni dal pregovoriti k lepšemu ravnanju. Ječa je bila zaduhel, mokroten in temen kot. Cela priprava je bil ozek oder s kupom mokrotne in preperele, neprijetno

duhteče slame; ta oder je služil kot postelja. Drugega nisi našel v žalostnem prostoru.

Ko so se škrtaje zaprle težke duri za jetnikom in je zarožljaj težki zapah, lotilo se je ubožca obupanje; molil je nekaj časa, a med molitvijo so mu vedno in vedno silile kletvice na jezik. Naposled je obnemogel, vrgel se na preperelo slamo in trdno zaspal.

Kako dolgo je spal, sam ni vedel, ko so ga zbudili človeški glasovi. Koraki so se bližali ječinim durim, ključ je zarožljaj in na pragu sta se prikazala pater kapucin in ječar. Čeprav je bila v ječi skoraj prava tema, vendar so se bile Slavkove oči navadile tako na njo, da je takoj spoznal prišleca.

„Pojdi z nama, moj sin!“ nagovoril je kapucin jetnika. „Verige ti bodo odvzeli, dobil boš boljšo ječo, a tudi boš dobil druge sodnike, ki te bodo sodili in dognali, kakšna krivda te je spravila v ječo. Ti bodo gotovo pravičnejši, samo brzdati moraš svojo razburjenost. Imej torej hladno kri in zagovarjaj se stvarno pa mirno.“

Slavko ni vedel, kako naj bi se bil zahvalil ljudomilemu patru. Prijel ga je za roko in mu jo poljubil rekoč:

„Častitljivi oče, zdi se mi, kakor bi prišel angelj k meni iz nebes, kajti vaša vest o zboljšanju mojega položaja se sliši zares kakor novica z nebes. Bodite zagotovljeni, da ostanem

vedno hvaležen za trud, katerega ste imeli v moji neljubi zadevi in obljubim vam, da se hočem zanaprej ravnati po vaših opominjevalnih besedah. Torej, častitljivi oče — hvala vam!“

Našega znanca je ječar peljal iz temne luknje na prosto, na dvorišče, katerega je obsevalo toplo solnce in tukaj mu je odvzel težke verige. Komaj je čutil Slavko roke proste, bilo je najprvo, da je objel dobrotljivega kapucina in mu je poljubil z vso hvaležnostjo roko. Kapucin mu je velel, naj sede na klop; tudi on se je vsedel poleg Slavka, potegnil iz halje steklenico z dobrim vinom in mu jo ponudil, rekoč:

„Mrazi te in slab si vsled prestanih duševnih in telesnih muk, od katerih so bile pry bržčas hujše od drugih. Vzemi požirek dobrega vina, da si zagreješ otrple ude.“

Slavko je hvaležno vzel ponujeni požirek, ki mu je res blagodejno oživil premrle ude.

„V tvoji zadevi sem bil pri polkovnem stražmojstru,“ začel je menih pripovedovati, „in sem poizvedel, kaj si v resnici zakrivil. Toda žal, ne morem ti nič kaj tolažljivega poročati. Ravnal si proti odredbam svojih predpostavljenih in si kot vojak grešil s svojo neposlušnostjo, ki se mora v vojski, posebno pa v takem času, kakršen je zdaj, ko je v prvem hipu vse narobe, najstrožje kaznovati, da se vzdrži vsaj v prvi vrsti med vojaštvom red, in se na podlagi vojaškega reda naredi pomalem tudi med ljudsko

množico nekak hišni red. Ne rečem, da bi bilo tvoje ravnanje škodljivo naši dobri stvari, ampak nasprotno trdim, da je bilo celo na mestu, zelo koristno — ali kaznjivo je po vojaškem zakoniku. Prav srčno se mi smiliš, Slavko, in pray rad bi ti pomagal. Toda, kakor vidiš, sem le reven kapucin, duhovnik, kateremu so poverili žalostno službo, pripravljati trdovratne grešnike, smrti zapadle hudodelce za zadnjo pot. Ali ne poznaš nikogar, ki bi ti morda mogel izprositi pomiloščenje? Dosegel sem sicer, da si prost verig in si dobil primernejšo ječo, ali to je vse; več ni v moji moči.“

Jetnik je žalostno odkimal z glavo in jo naslonil na prsi.

„Koga bi naj imel ubog vojak?“ je vzdihnil. „Verujem vam, častitljivi oče, da ne morete vsega storiti zame, ker tudi vam vojaški zakoni stavijo nepremakljivo mejo. Dosegli ste, da sem dobil človeku primerno bivališče in sem vam prav hvaležen za vaš trud. Ali vidim, da je to vse, kar ste mogli zame doseči in ker mi dalje ne morete pomagati, bom pač moral umreti.“

„Tako hudo ravno ni,“ menil je kapucin, „kolikor so mi povedali, boš dobil palice okusiti!“

„Palice?“ zaklical je Slavko in nehote ga je mraz pretresel. „Ljubši bi mi bilo, ako bi me turška sablja razsekala na tisoč koscev in bi mojo glavo nataknilo Turki pred šotor velikega vezirja; tedaj bi vsaj pošteno umrl, kakor umrje

pošten vojak. Smrt na bojnem polju ni huda, ker je častna. Toda palice? — Brrr! — Kazen ta je tako nečastna, da se bom rajši pognal v sulico, kakor pa prekorakal skozi vrsto *. Sramote na drug način ne morem preboleti.“

„Zopet grešiš, moj sin!“ opozoril ga je menih. „Mogoče imaš očeta ali imaš mater, katerim bi z radovoljno smrtjo pripravil mnogo žalosti. Korak na oni svet se ne da več storiti nazaj in povrh bi znala biti prostovoljna smrt usodna za tvoj dušni blagor. Samomorilci ne postanejo deležni nebeškega kraljestva.“

„Oh, uboga moja mati — uboga mati!“ vzdihnil je Slavko in solze so se mu potočile po obrazu.

„Ti imaš mehko kožo na rokah; pest je sicer bržčas krepka in železna, a je mala in pozna se ji, da ni vajena dela. Dela vajene pesti so zelo drugačne!“ nadaljeval je kapucin, prijemši jetnika za roko in mu gledaje na dlan, kakor delajo stare ženice, ki hočejo z dlani prerokovati. „Kakor vidim, nisi rojen za preprostega vojaka. Nočem se sicer vmešavati v tvoje rodbinske razmere, rodbinske skrivnosti, pa že zaradi tvoje matere bi te rad rešil. Obrnil se bom na visokočastitega škofa Koloniča; on je blag

* Da ni kaznjeneec mogel prenašlo iti skozi vrsto ali pa uiti kakšnemu udarcu, korakala sta pred njim in za njim dva vojaka, držeč naperjeno sulico; pozneje je sulico nadomestil bajonet na puški.

mož, da ga njemu ne najdeš para, ne poznam na Dunaju bolj blagega in bolj dobrega moža. Mogoče je on zmožen in ti more s svojo mogočno besedo prinesiti pomoči, kajti mislim, da se ne motim, ako se mi dozdeva, da bi znale tvoja glava in roka v bodočem boju proti krvolačnemu nasprotniku katoliškega prebivalstva dobro služiti cesarju in domovini. V stiski smo in vsaka mlada in zdrava roka se mora jemati vpoštev, ko nam vendar primanjkuje toliko vojakov in je sovražnikov — kakor vedo povedati najnovejša poročila — kakor listja in trave. Najboljše bi bilo, ako bi visokočastitemu gospodu škofu Koloniču pisal par besed, mu razložil vzroke ujetja in ga prosil, da se na poklicanem mestu pobriga za tebe. Vse drugo bo moja skrb. Tako sem si mislil, da bi znalo biti edino prav in zato sem prinesel vse potrebno takoj s seboj. Med časom, ko boš pisal, preskrbel ti bom nekoliko hrane.“

To rekši je kapucin potegnil iz žepa v rokavu papir, pero in stekleničico črnila.

Slavko je poln hvaležnosti poljubil skrbnemu duhovniku roko in se je pripravil k pisanju, kakor mu je bil pater svetoval. Pisal je škofu pismo v latinskem jeziku, v znamenje, da je bil v veliki meri izobražen. Mislil si je, da bi znal z latinskim jezikom hitreje obrniti škofovo pozornost nase, kakor pa v materinščini.

Pater Evzebij je bil med tem časom odšel. Ni trajalo dolgo in že se je vrnil z veliko skledo toplih jedil, katerih se je Slavko s slastjo lotil. Ker je bilo pismo izgotovljeno, ga je vzel pater v roke, da ga ponese k škofu. Pismo je bilo odprto in pater je pogledal na vrstice. Začuden je nagubančil čelo in dvignil obrvi; gledal je zdaj na papir, zdaj na pisca in naposled je pokimal z glavo, kakor bi mu nekaj ne šlo v glavo.

„Glej, glej! To je vendar pravilna in lepa, da — popolnoma klasična latinščina, moj sin!“ čudil se je glasno. „Kje si se je naučil? Vojak, povrh še jetnik, a zna latinski! Skoraj mi ne gre v glavo!“

„Ne vprašujte, prečastitljivi oče!“ prosil je Slavko. „Pisal sem teh par vrstic v latinskem jeziku, ker sem menil, da bi znal hitreje obrniti škofovo pozornost nase; pa tudi zato sem pisal v tujem jeziku, da bi bila jaz in vi varna pred mogočo biričevo radovednostjo.“

„Naj bo, kakor hoče — pismo bom takoj spravil v škofovo palačo in preskrbel, da ga bo visokočastiti gospod kakor mogoče naglo dobil v roke, moj prijatelj. Tako te imenujem, ker si gotovo več, kakor hočeš pokazati. Bog te živi in zaupaj patru Evzebiju.“

Kapucin je podal Slavku roko in ga je zapustil, priporočivši ga ječarju najtoplejše.

II.

Mesto na prepereli, smrdljivi slami ležal je Slavko to noč na boljšem ležišču, a tudi marsikatero drugo olajšavo so mu v novi ječi dovolili; nova ječa je bila mnogo prijaznejša, večja in suha, a za vse to je bil patru Evzebiju hvalo dolžan.

Zjutraj prihodnjega dne je ljudomili pater vnovič prišel k našemu znancu. Toda takrat ni prišel sam, ampak spremljal ga je veličasten gospod v obleki visokega cerkvenega dostojanstvenika z zlatim, blestečim prelatskim križem na prsih. Kljub duhovniški obleki, obleki miru in sprave, kazala je vendar njegova postava nekaj vojaškega, bojaželjnega; oči so se iskriale in pogumno, ter neustrašeno zrle v svet. Novi prišlec je bil grof Kolonič, škof novomeški, bivajoč točasno na Dunaju.

„Prišel si v ječo, moj sin, ker si ravnal proti povelju svojih predpostavljenih,“ začel je škof, ko je bil nekaj časa opazoval jetnika. „Pater Evzebij mi je zadevo še natančneje razložil, kakor si ti storil v svojem pismu. Povej, kdo je dal neumno povelje, da se ne sme na Turčina brez dovoljenja višjih streljati?“

Slavko ni znal odgovoriti in je molče dvignil rame.

„Razumem te,“ nadaljeval je škof, „kje se kujejo takšna in enaka povelja, preprost vojak

nikdar ne izve. Bržčas si s svojim korakom rešil stotinam ljudi življenje, ker si preplašil nič hudega sluteče turške predstraže. Pod tvojim vojaškim jopičem bije pošteno srce. Bržčas tudi nisi, kar se kažeš. To berem v tvojem obrazu, na celi tvoji postavi in sem čital tudi v pismu. Kje si si pridobil klasično latinščino, v kateri si mi pisal?"

„Obiskoval sem prav izvrstne šole, visokočastiti gospod,“ odgovoril je Slavko in je iz zmedenosti postal rdeč, „Potujoč dijak sem.“

„Nisi popolnoma odkritosrčen napram meni,“ rekel je škof in v znamenje nezadovoljnosti odkimal z glavo, kakor bi hotel pokarati jetnika. „Nikakor nočem siliti v tvoje tajnosti, vendar imam sočutje do tebe in tvoje usode in radi tega bi si bil zaslužil več odkritosrčnosti. Čemu mi ne zaupaš? Čemu mi več prikrivaš, kakor je potrebno?“

Slavko se je jel sramovati.

„Res imam tehtne vzroke, da molčim o svoji preteklosti in je ne razkrijem nikomur,“ priznal je naposled, „in gotovo me bode strogo karali, visokočastiti gospod, ali celo prepustili kazni, toda bodite za zdaj uverjeni, da nisem v svojem življenju storil ničesar, kar bi me storilo nevrednega vašega sočutja. Poštenjak sem bil vedno od nog do glave, kot takšen hočem ostati tudi še naprej. Vi bi me lahko kakor škof tudi v duhovnem oziru kaznovali.“

„Čemu govoriš o duhovniški kazni?“ pripomnil je škof. „Ali si pobegnil iz kakšnega samostana, si morebiti prelomil kakšno obljubo, ki te veže in katero si morebiti storil pred božjim oltarjem? Govori!“

„Tako daleč nisem grešil,“ zatrdil je jetnik, „cerkve in njenih obredov oziroma predpisov nisem oskrunil; vendar pa nisem hotel proti svojemu prepričanju vstopiti v red; prepričan sem bil, da nisem za redovnika, ker bi bil sicer naši katoliški cerkvi služil le s pol srcem — ne tako, kakor bi moral po redovnih pravilih.“

Slavko je zdaj začel pazljivo poslušajočima duhovnikoma pripovedovati:

„Moji starši imajo na gornjem Bavarskem, ali kakor se ta kos Bavarske imenuje, na Švabskem, lepo in veliko posestvo. Komaj sta bila oče in mati poročena par mesecev, zboleli so oče tako hudo, da ni imel zdravnik več upanja da ozdravijo. Pobožna mati so molili in molili ter bili noč in dan pri bolniški postelji; nekoč so se zaobljubili, da — če jim Bog da zakonskega blagoslova — mora se prvorojenec, in naj je deček ali deklica, posvetiti cerkvi in njeni službi. Bog je uslišal materine molitve, in kar ni mogel zdravnik, storil je božji čudež: oče so nenavadno naglo ozdraveli. Kmalu potem sta se pri hiši rodila dvojčka, moja sestra in jaz. Pri krstu so nji dali ime Marija, meni pa Slavko. Kateri

izmed naju, ko sva vendar bila dvojčka, naj bi se posvetil cerkvi, da bi bila materina zaobljuba izpolnjena — to vprašanje je peklo najine starše dan in noč. Da bi izvedeli pravo, podali so se moj oče v Konštanco in so tamošnjega škofa vprašali za svet. Škof jih je vprašal, kateri izmed dvojčkov je prvi zagledal luč sveta in ker je bila to moja sestra Marija, je bil končni sklep glede izpolnitve materine zaobljube ta, da se mora moja sestra kot prvorojenka zavzeti cerkvi. Škof pa je stavil še pogoj, da če bi deklica umrla prej, preden bi postala redovnica, bi moral jaz stopiti na njeno mesto. Starši so deklico dali kmalu v samostan, da bi se tam vzgojila za svoj poznejši poklic, jaz pa sem zrastel na posestvu svojega očeta, a sem imel dobre učitelje, ki so me pripravljali za slučaj, da bi moral nadomestiti sestro. Učil sem se z lahkoto, bil sem povrh še izredno marljiv, imel sem do znanosti veselje, a vse moje želje so bile edino to, kdaj postati drzen jezdec in kot tak iti na bojišče. Noben drug stan me ni mikal.“

„Da, da — to je navada krepkih in zdravih dečkov,“ prikimal je škof z dobrovoljnim nasmehljajem, „spominjaš me na mojo mladost. Takšne misli so rojile tudi po moji mladi glavi. Toda pripoveduj dalje!“

Slavko je nato nadaljeval svoje pripovedovanje:

„Takrat nisem imel slutnje o zaobljubi, ki je visela nad mojo glavo, dokler nisem dovršil svojega štirinajstega leta. Umrla je namreč sestra, ki je bila vedno slabega zdravja, in zdaj so mi povedali, da se moram jaz na njenem mestu darovati cerkveni službi, da moram sveže in veselo življenje zamenjati z življenjem za debelimi in zaduhlimi samostanskimi zidovi. Prošnje in jok so bili zastonj, oče sami mi niso mogli pomagati, mati niso mogli odtegniti zaobljube in škof v Konštanci, katerega so oče vnovič vprašali za dober svet, je odločno zahteval, da se mora zaobljubi zadostiti. Prišel sem v benediktinski samostan in tukaj sem se čutil skrajno nesrečnega. Eden izmed patrov me je znal nekoliko spraviti z mojo usodo. Ker je spoznal moj čili duh, svetoval mi je, naj se pridno poprimem duhovskih študij in naj se — končavši študije — podam v Rim, kjer se naj dam sprejeti v veliki kolegij družbe Jezusove, v jezuitski red torej. Tamkaj me bodo izvežbali za poslanca krščanske vere. Kot takšen bom lahko šel daleč po svetu, ne bo mi treba čepeti za visokimi samostanskimi zidovi, dela bom imel čez mero in čudil se bom srečnega. V jutrovih deželah bom spreobračal mohamedance k pravi veri, v Ameriki bom krstil poganske Indijance, v Aziji pa bom lahko prižigal luč svete vere rumenokožnim Kitajcem. Pater je znal v meni vzbuditi častihlepno. Njegovo pripovedovanje me je zani-

malo, hoditi po svetu, po raznih krajih, spoznavati razne narode in njih šege — to me je mikalo in učil sem se na vse pretege. Ko mi je v benediktinskem samostanu minila doba, prosil sem za odpust, kateri se mi je glede mojih nadaljnih namenov z veseljem dovolil, in šel sem zares v Rim ter vstopil v jezuitski kolegij. Pripravljal sem se z največjo vnemo za svoj novi poklic, naučil sem se grškega, turškega in arabskega jezika in sem komaj čakal, da bi bil sposoben iti v jutrove dežele. Želja po tujih deželah je bila kriva, da se mi je pripravljanje za misijonski stan zdelo veliko predolgo in preden sem dovršil kolegij, sem dve leti prej pobegnil iz Rima.

Kot potovalni dijak sem prestal mnogo nezgod, gledal marsikateri nevarnosti v obraz, a sem prišel naposled v skrajno neugoden položaj; nisem imel časa jesti, nisem imel skoraj časa obleči. Sila me je gnala tako daleč, da sem naposled kot pomočnik, ali recimo sluga vstopil v službo pri potujočemu igralcu, ki je kot čarovnik s svojimi spretnostmi varal ljudi in si služil denar. Z njim sem prepotoval vse slovanske dežele, ki ječijo pod neusmiljenim turškim jarmom. Po naključju sem izvedel, da nameravajo Turki velikanski pohod pred Dunaj, po katerem se jim že dolgo cede sline. Brž sem se ločil od svojega gospodarja in sem se preklatil do Štajerske, kjer sem vstopil med

strelce in šel z njimi v ta kraj. Vse drugo vam je pa itak znano, visokočastiti gospod.“

Slavko je končal svoje pripovedovanje.

Grof Kolonič je molče nekaj časa — skoraj s strogimi pogledi — gledal mladeniča. Potem ga je vprašal:

„Ali nisi pomislil, da si boš nakopal božjo jezo, ker nisi pomagal materi izpolniti storjeno zaobljubo?“

Slavko je premišljeval, kako bi se naj zagovarjal, kaj bi naj odgovoril. Iz mučne zadrege ga je rešil njegov dobrotnik, pater Evzebij, ki se je oglasil:

„Oh, visokočastiti gospod škof, kaj bi bil cerkvi služabnik, kaj bi ji koristil duhovnik, ki bi ji ne bil udan z dušo in telesom? Voditelj človeških usod, ki je temu mladeniču vsadil v prsi nagnenje do prostosti, do prostega gibanja, bo gotovo našel sredstva, na podlagi katerih bo ta človek vseeno koristil krščanstvu in mu storil morebiti veliko več uslug, kakor bi jih bil mogel storiti kot duhovnik.“

„Prav imaš, pater Evzebij,“ pritrdil je škof z milejšim glasom in tudi njegovo oko je gledalo milejše na mladeniča, ki je bil ravnokar storil nekako očito spoved.

„Naj Bog vodi tvoje srce,“ obrnil se je nato k mladeniču. „Kar se tiče tvoje bodočnosti, zaupaj meni. Storil bom zate toliko, da bo prav.“

Dosegel boš zopet zlato prostost in ne bo ti treba pretrpeti nikake nečastne kazni za tvoje ravnanje, s katerim si pripomogel, da je na stotine mirnih prebivalcev lahko spravilo še o pravem času svoje imetje in življenje v varnost. Jamčim ti s svojo besedo.“

Škof je podal mladeniču roko, katero je ta s spoštljivo hvaležnostjo poljubil in se mu z iskrenimi besedami že naprej zahvalil za trud. Nato je škof odšel in z njim je jetnika zapustil tudi pater Evzebij.

Na tem mestu nam bođi dovoljeno, da omenimo nekaj besed o osebi, ki je na novo nastopila v naši povesti, o škofu Koloniču, ki je med obleganjem Dunaja po Turkih leta 1683. igral eno najvažnejših vlog in mu je svetovna zgodovina postavila trajen spomenik. Ta častitljivi duhovnik je bil v takratnem času star trinpetdeset let; v svojih mladih letih je bil vstopil v bojeviti malteški red, ki se je ponajveč bojeval proti Turkom. Kolonič se je v pomorskih bitkah z neverniki premnogokrat odlikoval in je pomalem postal komtur, ki je bila ena najvišjih časti tega reda. Poznej je postal duhovnik in od leta 1670. je bil škof Dunajskega Novega mesta. Kot škof je bil skrben in vsestransko delaven, v izvrševanju svoje službe dosleden, a tudi ljudomil človek.

Ko je škof zapustil Slavka, se je podal v dvorni grad, da se tamkaj udeleži vojnega po-

svetovanja, ki je bilo sklicano, da določi, kaj se ima storiti napram preteči nevarnosti, ki pa ni pretila samo Dunaju, ampak celemu zapadnemu krščanskemu svetu.

Dvorni svetovalci in višji častniki so bili že zbrani, ko je vstopil škof Kolonič. Cesar Leopold je stal pri oknu ob jugozapadni strani velike dvorane; čelo je imel nagubano, obraz pa resen in z njega se je bralo, kako mučijo cesarja tajne skrbi. Gledal je proti jugozapadu, kakor bi vsak trenutek pričakoval v daljavi videti dim in ogenj.

Ko je škof stopil, se je cesar obrnil in se približal prišlecu in ga iskreno pozdravil.

„Ste torej dobili moje pismo?“ vprašal je cesar.

Škof se je priklonil in potrdil vprašanje.

„Vaše Veličanstvo,“ je rekel, „naj ravna z mojo osebo po svoji volji! Kar premoreta moja glava in roki, vse bom rad storil v službi Vašega Veličanstva.“

„Že naprej sem vedel,“ odgovoril je cesar, „da se lahko zanesem na vas in sem že dal sestaviti vaše imenovanje za dvornega tajnega svetnika. Torej se lahko takoj udeležite današnjega vojnega posvetovanja.“

Po teh besedah je cesar stopil k mizi in podal grofu Koloniču veliko pismo, imenovanje za tajnega svetovalca. Ko se je novoimenovani

zahvalil cesarju za častno odlikovanje, je prisedel k mizi. Tudi ostala gospoda se je vsedla in začele so se obravnave.

Cesar je prvi začel govoriti:

„Od več strani se mi je svetovalo, da bi naj jaz s svojo družino zapustil Dunaj in se z dvorom rešil v varno zavetje. Mnogo sem že premišljeval o tej zadevi, a nisem se še mogel odločiti. Kot vladar bi moral ostati med zvestimi Dunajčani, kot vladar vseh avstrijskih narodov pa bi tudi dobro storil, ako bi svoje osebe ne stavil v smrtno nevarnost, kajti ravno v burnih časih je država najbolj navezana na svojega prvega voditelja. Kakšne nazore imate vi, gospod grof?“

„Vaše Veličanstvo,“ odgovoril je škof, kateremu so veljale cesarjeve besede, „če bi bili vojak, bi bil moj najboljši svet ta, da bi Vaše Veličanstvo ostalo tukaj in s svojo lastno roko vodilo vojaške in brambne priprave. Toda Vaše Veličanstvo je že od nekdanj bilo bolj naklonjeno mirovnim umetnostim, kakor pa odurnemu vojaškemu rokodelstvu. Jaz bi svetoval, da si izberete dobrega poveljnika, pogumnega in zmožnega moža, ki bo vodil mesto in njega obrambo; a še drugega poveljnika bo treba, ki bo namreč poveljeval izven mesta. Vaše Veličanstvo pa ne sme ostati v okrožju bojne nevarnosti, ampak mora kot viden poglavar svoje države spraviti vladarsko krono v varnost in

skrbeti, da se zveza med vladarjem in državo ne bo pretrgala.“

„Rad bi ostal med svojimi krepostnimi Dunajčani,“ menil je po škofovih besedah Leopold, „in nikakor bi se ne bal nevarnosti, pa po vaših besedah, gospod grof, uvidevam, da je zveza med vladarjem in državo skrajno potrebna. Tudi izven mesta, v varnem zayetju, bom imel dela in skrbi dovolj; treba mi bo vsega vladarskega vpliva, da bom spravil svojih tristo državnih knezov in prostih mest na noge, da si bom pridobil potrebne vojaške pomoči. Dokler tega ne dosežem in dokler ne dobim tudi od poljskega kralja obljubljene pomoči — tako dolgo se bo moralo vse mogoče storiti, da se bo glavno mesto držalo pokonci in se ne udalo oblegajoči sili. Poveljništvo nad vojsko ne morem dati pripravnejšemu možu v roke, kakor je moj svak, izkušeni vojskovodja vojvoda Karl V. Lotarinški. Ali tudi obramba glavnega mesta bo morala priti v roke močnega moža.“

„Vaše Veličanstvo ima popolnoma prav“, pritrnil je škof. „Priprave za sprejem Turkov nimajo pravega vodstva; pozna se, da manjka zdrave in razumne glave, ki bi vodila vsa dela v enotnem tiru in po gotovih dobro premišljenih načrtih. Sicer nočem imen navajati, a vendar moram nekaj omeniti. Posamezni častniki dajejo povelja, ali recimo bolje prepovedi, ki mejijo že res na brezpametnost in ki v veliko večji

meri škodujejo dobri stvari, kakor pa koristijo yojaški disciplini. Ravnokar sem izvedel slučaj. Pred nekaj dnevi je izdal nek višji častnik nerazumljivo povelje, da se ne sme raz nasipov ob reki Lajti izstreliti noben strel brez dovoljenja polkovnega poveljnika. A najlepše je, da polkovni poveljnik niti navzoč ni pri nasipih. Neko jutro so hoteli tatarski jezdec čez reko. Na straži je stal mož strelec, ki je takoj opazil sovražne trume in vedel, kaj bi se znalo v prihodnjih trenutkih zgoditi. V duhu je že videl najbližje hiše in vasi v ognju, je že videl krvavi meč nad nedolžnimi glavami mirno spečih prebivalcev. Nabil je torej z veliko naglico top in sprožil je par razškropilnih strelav. Z njimi je pregnal turške čete, ki niso bile pripravljene na takšen pozdrav. Takoj potem so začeli zvonovi zvoniti, ljudje so se lahko rešili, a mladi strelec — —“

„Kako se imenuje? je vprašal cesar naglo in brž je postal živahen.

„V ječi sedi v bližini rdečega stolpa in tam pričakuje obsodbe, ki se bo bržčas glasila, da bo moral iti skozi palice,“ končal je škof Kolonič.

„Ni mogoče, grof!“ začudil se je cesar.

„Žal da je res, Veličanstvo! Peščica pisarjev igra vlogo sodnikov, ki sodijo po svoji volji, si postave tolmačijo sami in strižejo krivce in nekrivce z enim in istim česalom, da si

olajšajo delo. Na takšen način se zlorablja vaše ime, se zlorablja vaš ugled, Veličanstvo!

Dvorni svetovalci so strmeli, ker so se jim škofove besede zdele preveč drzne. Kdo drugi bi se ne bil upal tako odkritosrčno grajati nepovoljne razmere.

„Tako, kakor je res, da sem vladar, tako res se mora stvar izpremeniti!“ rekel je vladar nejevoljno. „V obleganem mestu, kakršno bo skoraj naš prijazni Dunaj, se ne morejo rabiti pisači mazači, posebno če so povrh še lenuhi. Visočastiti gospod, takoj po končani seji vam bom dal napisati pomiloščenje za ujetega strelca, katerega priporočam vaši oskrbi. Ker je ta zadeva končana, vrnimo se zopet k posvetovanju, da rešimo eno izmed najvažnejših vprašanj, namreč, koga bi se izbralo za poveljnika in mojega namestnika na Dunaju.“

Svetovalci so premišljevali in cenili visoke vojaške dostojanstvenike po njihovih zmožnostih, a niso se mogli zediniti ne za tega, ne za onega.

„Jaz bi vedel za moža, ki bi bil vreden in sposoben prevzeti to velevažno mesto,“ oglasil se je čez nekaj časa škof.

Vse se je radovedno ozrlo nanj, kakor bi mu hotelo iz ust brati ime dotične osebe.

„Meni se zdi najbolj sposoben za odgovorno mesto dunajskega poveljnika moravski junak grof Rüdiger Starhemberški!“ končal je škof. —

„Tudi jaz sem že bil mislil nanj,“ prikimal je cesar z glavo, vesel, da je tudi kateri izmed njegovih svetoyalcev imel to misel. Zatorej se vam zahvaljujem za nasvet, ki se ujema z mojo željo.“

Zbor je pritrdil škofovemu nasvetu, cesar pa se je obrnil do visokega častnika, rekoč:

„Po končani seji, gospod, bode te šli k mojemu ljubemu svaku Karlu Lotarinškemu in mu bode te nesli maršalsko palico, a obenem bode te tudi grofa Rüdigerja Starhemberškega obvestili, da ga imenujem za glavnega poveljnika dunajskega mesta.“

„Vi pa, gospod polkovnik,“ rekel je cesar drugemu častniku, „bode te z mojim pooblastilom očistili vojaško ječo nepotrebni pisarjev.“

Glasno odobravanje je sledilo cesarjevimi besedami. Posvetovanje se je vršilo še dalje. O čem se je posvetovalo, povedala nam bo naša povest.

III.

Slavka so takoj izpustili iz ječe in bil je zopet prost. Hotela se je že delati noč, ko je prišel na prosto in zamišljen korakal po dunajskih ulicah. Steze so mu bile odprte, cel svet mu je bil na razpolago in nihče ga ni zadrževal v mestu, katero se mu je skoraj izkazalo kot negostoljubno in kateremu so pretile vse groze dolgotrajnega obleganja. Vendar pa je

mladenič sklenil, da hoče svoje življenje in svojo moč posvetiti Dunaju in sploh krščanskemu svetu.

Ko je korakal naprej in premišljeval, kateremu polku bi naj ponudil službo, h kateri vrsti vojaštva bi naj pristopil, je zapazil, da se je ljudstvo bolj in bolj zbiralo in hitelo proti eni in isti strani. Kmalu je bil v gosti gnječi in njen tok je tudi njega silil z množico naprej. Naenkrat se je prikazalo več stotnij dragoncev in strelcev, ki so s silo delali pot skozi množico. Vojaki so bili prednje čete cesarskega dvora, ki je ravno zapuščal mesto. Vojakom so sledile dolge vrste nosilnic, ki so bile takrat najbolj v navadi, vozov, kočij in tovornih vozov, katere so spremljali oboroženi služabniki na konjih in mulah. Zadnji so bili grenadirji, katerim so sledili še drugi beguni, ki niso hoteli med obleganjem ostati v mestu.

Ko je zadnja četa odkorakala in se je množica nekoliko razšla, gledal je Slavko, kje bi se dalo dobiti prenočišče in bi se dobila kakšna priprosta večerja. Našel je malo krčmo, imenovano „k črnemu konjičku“. Debela krčmarica mu je obljubila prenočišče in ko je tega imel, se je vsedel v samotni kot, da bi večerjal. V gostilni je bilo precej gostov in Slavko je z zanimanjem poslušal, kako so se pogovarjali. Večina gostov ni bila zadovoljna, da je cesar Leopold pobegnil iz mesta, skoraj nikogar ni bilo med njimi, ki bi bil zagovarjal cesarjev

korak. Nadalje so se gosti pogovarjali, kakšno zna biti obleganje.

„Turška vojska je prišla kot nekaka šiba božja nad nas,“ oglasil se je pek Kuhlanka. „Naš gospod Bog rad od časa do časa pošlje nad nas to in ono nevihto, da nas ozdravi raznih bolezni na duši. Vojske so včasih nekako zdravilo za naše grehe. Ali bojim se, da znamo tokrat umreti na zdravilih, katera bi nas naj izlečila.“

V istem trenutku se naglo odpro duri in v sobo stopi majhen, tanek možiček, suh kakor kozji rog in z nekako kozjo brado na spodnji čeljusti. Obraz je imel bled in z njega si čital strah in grozo.

„Dober dan, mojster Nitkovič!“ pozdravil je kovač Mehač prišleca. „Kaj pa vam je padlo v želodec? Delate obraz, kakor bi vam bilo sto vragov za petami. Pripovedujte vendar, da nas radovednost ne bo preveč mučila.“

„Oh, oh — Bog nas varuj to noč — Bog nas varuj!“ začel je meketati z visokim, rahlim glasom novodošli gost, kateremu se je na prvi mah poznalo, da se bavi z iglo in nitjo. „Predstraže turške vojske se že klatijo po okolici in sicer v najbližji bližini našega mesta. Karmelitski samostan na Golovcu so zanetili in njegov ogenj razsvetljuje cesarju Leopoldu na begu pot proti Lincu. V mestu pa imamo samo en polk vojakov in meščansko stražo. Kaj mislite, da

bo to dovolj? Dobra pest Turkov nas preseneti in takoj smo drobni. Tudi sem slišal, da so utrdbe slabe, drogi prerahlo zabiti v zemljo, na nasipih ni dovolj topov in sploh je z vsakim gradivom slaba. In zdaj nas je poyrh še sam cesar zapustil! Kaj bo z nami? Jezus, Marija in Jožef! Povejte mi, kaj bo z nami?!"

Krojačev glas je postal proti koncu kričeč, hripav in je premnogokrat tako zacvilil, ker se ga je prevelika razburjenost preveč oklepala.

„Pustimo cesarja in njegov dvor iti svojo pot!“ odgovoril je kovač Mehač mirno in samozavestno. „Jaz sem mnenja, da si bomo svojo kožo že sami branili. Nocoj še Turka ne bo v mesto, a jutri smo takoj na boljšem, ker pride naš novi poveljnik, katerega nam je cesar Leopold dal, namreč grof Rüdiger Starhemberški; ta je pred dvema letoma Moravsko kaj krepko branil proti Ogrom, katere je vodil znani Tekelji. Grof Starhemberški bo dobro znal Turkom zakuriti. Tudi jaz imam z novim poveljnikom govoriti par besed. Bog mi je namreč dal dobro misel. V moji kovačnici je visela stara, pozabljena kosa. Nisem se brigal zanjo, a ko sem jo danes zagledal, šinila mi je misel po možganih: iz te kose bi se dalo morda narediti dobro in pripravno orožje za sekanje turških glav. Kosi sem torej stegnil vrat, napravil sem jo pripravno za nataknenje na drog, prikoval sem še nekoliko železa, da je močnejša in — gotovo je bilo novo

orožje! Hoj! Kako zna žvižgati po zraku! Rečem vam, ljudje, ta reč reže skozi vrvičasto srajco* in bo turške buče kosila kakor makove glave. Verjemite mi, meščani! Vsak deček, ki je star šestnajst let, bo lahko rabil takšno orožje, ker mu ne bo pretežko in se mu ne bo treba uriti v orožni vaji. Zamahnil ali porinil bo — in dobro bo. Kakor bo grof Starhemberški gotov s svojimi najnujnejšimi opravki, šel bom z novim orožjem k njemu in mu ga bom pokazal. Par sto mož s takšnimi kosami bodo Turkom čudno dobro zaigrali.“

„Takšno orožje ni nič novega,“ oglašil se je star, imenitno oblečen mož, katerega obraz je kazal učeno glavo, „Škoti poznajo takšne ravne kose že dolgo in jih rabijo v bojih; imenujejo jih „Lochaber axes —“

Gospod ni mogel vsega povedati, kar je nameraval, ker mu je kovač pretrgal besedo, jezno mrmraje, ker se njegova iznajdba ni dovolj pohvalila in se ji je celo nepotrebno delala ne-ljuba konkurenca:

„Zaradi mene so ali šnikses ali šnakses — pri nas na Dunaju so prav poštene kose, samo drugače so nasajene. Tako smo jih imenovali in jih bomo še imenovali. Ako so pa Škoti že prej izumili takšno orožje, nič ne škoduje — je bilo zanje tem boljši. Verjamete mi

* Iz železnih vrvic in verižic pletena vrhnja obleka, ki so jo nosili mesto oklepa.

pa lahko, da nisem hodil na Škotsko zijat, kako bi se dala narediti takšna reč. Tudi dunajski rojak ima lahko dobro misel in izumi na svojo pest kaj pripravnega.“

Pivci so še dolgo govorili o tem in onem, zdaj mirno razsojali sedanje in bodoče dnevne dogodke, kmalu nato se zopet nekoliko razburili vsled različnih mnenj — a povprečno so bili vsi brezskrbni in dobrovoljni. Zaupali so na božjo pomoč, na svoj pogum in lastno moč. Edini krojač Nitkovič je delal izjemo; njemu sta strahopetnost in groza ležali takorekoč v krvi. Med splošnim pogovarjanjem so zveneli kozarci, slišale so se kratke napitnice ali posamezni klici na blagor Dunaja, na blagor cele Avstrije, tuintam je katera robata priletela na naslov Turčina, sploh so se gosti vedli, kakor bi stal Turek šele kje spodaj na Ogrskem ob reki Tisi in ne že za Lajto.

Slavko se je naveličal šuma in ropota in je šel k počitku, kjer je kmalu zaspal. Drugo jutro je plačal in se je poslovil od gospodinje.

Komaj pa je stopil na prag, že je slišal bojevite glasove trobent in rogov, katere so spremljale piščali.

„Že pridejo, že pridejo!“ kričali so mimo-idoči. „Pri koroških durih* se bližajo!“

* Dunaj je bila svoječasno trdnjava z obzidjem, nasipi in prekopi. V mesto si prišel edino pri nekaterih vratih, pri takozvanih mestnih vratih, katera so imela vsaka svoje ime.

„Kdo pa, kdo? — Ali že Turki morda?“ kričali so drugi.

„Ne, ne — češki dragonci so!“ veselili so se zopet drugi in novica se je bliskoma razširila med razburjeno množico.

Vse je hitelo naprej in tudi Slavko ni bil eden izmed zadnjih v Koroški ulici, kjer so se že od daleč v jutranjem solncu svetili jekleni oklepi in železne čelade prihajajočih vojakov. Dragonci so bili oddelek vojske vojvoda Lotarinškega. Turški vezir Kara Mustafa je sicer hotel odrezati pot vsaki pomožni četi, ki bi bila hotela na Dunaj, mestu na pomoč, kajti vedel je, da je v mestu malo vojaštva — toda ni mu šlo po volji, kakor tudi kasneje ne. Ljudstvo si je pripovedovalo, da je prišlo pri trgu Petronelu ob Donavi do vročega boja; govorilo se je tudi, da so bili Avstrijci premagani. Ali novica ni bila resnična; to so kazali prihajajoči dragonci, ki so s svojimi zelenimi šopi na čeladah in čvrsto sede na svojih krepkih konjih čisto drugače izgledali, kakor premagana četa. Dunajčani so jih radostno sprejeli, klicanja in pozdravljanja ni bilo ne konca ne kraja. Samozavest in pogum mestnega prebivalstva sta oživela pri pogledu na čvrsto vojaštvo in posebno ga je razveselila vest, da so prihajajoči dragonci le prednja četa večjih vojaških oddelkov, ki morajo proti Dunaju in da bodo ostali tu kot posadka ob času obleganja.

Z veselo množico je tudi Slavko korakal ob strani dragoncev naprej po ulicah, skozi Leopoldovo mesto (del Dunaja) naprej do travnikov ob Taboru, kjer se je imelo narediti veliko šotorišče. Gledal je z zanimanjem bujne slike, ki so se mu nudile, ko so se začeli dvigati šotori in so prihajale vedno nove čete, novi polki v raznih opravah, kakor kirasirji, jezdeči lovci in laški grenadirji. Še le zvečer se je Slavko podal nazaj v mesto, a vedno je še srečaval novo vojaštvo.

Zdaj pa se je zaslišal klic:

„Novi poveljnik pride! Grof Starhemberški pride!“

Naš znanec ga je hotel videti: s silo si je naredil prostor skozi gnječo. Sredi ulice so jezdili lovci, katerim je sledila gruča višjih častnikov, med katerimi je bil slavnoznani junak in novi poveljnik. Že po zunanosti se je ločil od drugih spremljevalcev. Bil je visoke, krepke postave in izrazitega obraza, ki je sicer kazal na skrajno odločnost, a so se z njega tudi čitale poteze pravicoljubnosti. Lase je imel goste, črne in dolge, kakor so jih takrat nosili; novemu poveljniku je jezdil ob strani pogumni škof Kolonič, ki je bil zamenjal svojo duhovno opravo s prsnim oklepom, železno čelado in ostrim mečem. Na drugi strani je jezdil nadvojvoda Franc, za temi tremi pa je sledila gruča generalov v sijajni vojaški opravi.

Nepopisno je bilo yeselje, s katerim so Dunajčani pozdravljali poveljnika in njegove spremljevalce. Množica je grofa Starhemberškega spremljala do stanovanja, kamor ga je spremljal tudi škof Kolonič.

Slavko je vedel, da se bo grof Kolonič kmalu vrnil v zavod malteškega reda, ker je bil že večer. Ta zavod je imel več duhovnikov, a tudi mnogo vitezov redovnikov, ki so se prej bili vojskovali v tujih deželah in so zdaj imeli opravljati službo strežnikov v bolnišnicah, ali pa službo bojevnikov ob dunajskih nasipih. Mladenič se je postavil pred zavod in ko se je škof vrnil in se hotel dvigniti iz sedla, pristopil je Slavko in prijel konja za uzdo, da bi žival mirnejše stala.

„Kaj, deček, ali še nisi šel dalje?“ vprašal je škof in je ostro pogledal Slavka. „Mislil sem, da si že odpotoval proti Nemčiji.“

„Ne, visokočastiti gospod,“ odgovoril je mladenič, „ostal sem na Dunaju, ker hočem svojo roko posvetiti dobri stvari — seveda, če se me bo moglo rabiti. Hočem biti vojak in se bojevati proti Turkom. Sliši se, da hrumi nad glavno mesto huda sila, nas je malo, in gotovo je vsak bojevnik dobrodošel.“

„Lepo je zate,“ pohvalil ga je škof. „Kmalu nastane resnica in čas se urno bliža, ko bomo rabili jasnih glav in močnih pesti. Bom gledal, kje se te bo dalo rabiti.“ — — — — —

IV.

Bil je miren poletni večer v mesecu juliju. Pri oknu lepe hiše v sredini mesta sta sedeli dve ženi in marljivo delali. Šivali sta razno pravo, ki se potrebuje za obvezovanje ranjencev. Da bi mnogo opravili, prižgali sta si že zgodaj luč. Ena izmed žen je bila stara, druga pa še zelo mlada. Starejša je bila gospa pl. Holtenska, ki je bila tudi posestnica hiše; njen mož je bil stotnik pri valonskih kirasirjih in je bil v vojski vojvoda Lotarinškega.

Mlajša žena, ki še ni bila omožena, je bila grofica Trauneška, nečakinja škofa Koloniča, lepa in ljubezniva oseba. Grofica je imela v bližini Dunaja lep gradič z velikim posestvom; strah pred Turki jo je pregnal in pribežala je v mesto. Škof Kolonič jo je nastanil pri gospej Holtenski, s katero si je bil v daljnem sorodu in katera je bila prijateljica grofičinih staršev.

„Prav nerada bi se ločila od tebe, draga Franica,“ rekla je starejša gospa in pogledala mlajšo. „Vendar pa moram reči, da ima častivredni gospod škof prav, ker zahteva, da moraš Dunaj kakor mogoče hitro zapustiti in iti za cesarskim dvorom.“

„Sem li res popolnoma nepotrebna?“ vprašala je grofica žalostno. „Ali ne morem ranjencem streči, ali se ne dam porabiti za nikakršno delo,

ki bi koristilo pogumnim bojevnikom? Čemu se smejo nekateri ljudje izpostaviti vsaki nevarnosti, a jaz se ne smem? In če bodo drugi padli, umrli za domovino, ali jaz tega ne smem? Čemu se ravno meni brani?"

„Draga, umreti ni tako lahko, kakor se tebi dozdeva, posebno pa ne, če je človek tako mlad in lep, kakor si ti,“ odgovorila je gospa Holtenska in odkimavala z glavo. Premnogokrat pa tudi smrt še ni najhujša; hujše je še, kar mora človek včasih v vojnem času pretrpeti. Ali še nisi slišala, kako znajo Turki mučiti ujete kristjane, preden jih pobijejo? Jaz sama bi ne doživela rada da bi morala gledati, kako bi te Turki pred menoj ugrabili, kako bi s teboj surovo ravnali in te odgnali v kruto sužnost; mogoče bi prišla v harem* kakšnega višjega častnika, kjer bi strogo nadzorovana kakor jetnica preživela vse svoje žive dni. Prijateljica, srce mi je nemirno že pri sami misli na kaj takega! In misliš, da bi ti prošnje, da bi ti solze in tarnanje kaj pomagale? Nikdar ne! Neverniki ne poznajo usmiljenja. Neštete so žrtve njihove krutosti!"

„Sveta Marija!“ prestrašila se je grofica Franica in obledela. „Slišala sem že mnogo o divji krutosti zmagujočega Turka, a ni mi prišlo na misel. Dozdevalo se mi je vedno, da pač

* Stanovalski oddelek za turske žene.

moramo Dunaj na vsak način braniti in sicer tako dolgo braniti, da mora ali sovražnik oditi, ali pa nam pride izdatna vojska od cesarja in njegovih zaveznikov na pomoč. Toda ali zate ni nevarnosti, ako ostaneš tukaj? Ali nisi tudi ti žena, slabotna žena kakor jaz?"

„Pri meni je zadeva drugačna, ljubo dete! Jaz sem stara in povrh sem vojaška žena. Moja usoda bi bila v skrajnosti smrt in če umrjem jaz starka, ne bo imel svet nikake izgube, ako se pomisli, da se že itak bližam grobu. Le verjemi mi, da ti tudi jaz svetujem pobegniti; in ne zaman, kakor kažejo razna znamenja. Oboroževanje se vrši na način, ki kaže, da se bo treba obupno braniti. Čim večje je torej oboroževanje, tem večja je tudi nevarnost. Branitelji se bodo dali rajši pod razvalinami pokopati, kakor pa mesto predati.“

„Ali pa ni morda že prepozno, če bi res hotela odpotovati?“ menila je grofica. „Ali se ne govori, da so se turške čete pojavile že v najbližji bližini našega glavnega mesta? Kako naj odpotujem, če nisem varna pred napadi? Kdo me bo branil? Par oboroženih mož me nikakor ne more ubraniti pred večjo četo!“

„Upajve, da še ni prepozno in da še zna okolica varna biti,“ rekla je starka. „Visokočastiti gospod škof bo že vedel prav; on ni glede pripomočkov nikdar v zadregi.“

V tem trenutku so se zunaj na ulici slišala konjska kopita; nekdo je naglo jezdil, peket kopit pa je prenehal pred hišo. Kmalu nato je stopila v sobo služkinja, ki je javila gospema, da je prišel jezdec s škofovim naročilom in želi z gospo Holtensko govoriti.

„Naj vstopi!“ rekla je gospa in takoj je vstopil mlad, krepak mož v jezdečevi opravi ter se je spoštljivo priklonil pred gospema. Njegovo obnašanje je kazalo, da ni navaden človek, čeprav nosi preprosto vojaško suknjo.

„Visokočastiti gospod škof vas je poslal? nagovorila ga je domača gospa.

„Da, milostljiva gospa!“ odgovoril je jezdec, v katerem takoj spoznamo našega starega znanca Slavka. „Jaz sem pri velečastitem gospodu škofu kot vojaška ordonanca* in poslal me je sem, da sprejemem pripravo za obvezovanje, katero ste zanj pripravili.“

„Tako vam preskrbim, kolikor je gotovega,“ rekla je gospa in šla k durim, da prinese izgotovljeno zalogo, katero sta bili z veliko marljivostjo priredili z njeno prijateljico. „Vsedite se, dobri prijatelj!“ je še pripomnila, preden je zapustila sobo. „Ti pa, ljuba Franica, postrezi med tem z dobro kapljico vina. Vojaštvo, posebno pa

* Ordonance rabijo višji častniki za donašanje in odnašanje vojnih poročil; morajo biti to sposobne in zanesljive osebe.

ordonance višjih častnikov, med katere je šel naš velečastiti škof, imajo v sedanjih dneh čez glavo opravila in so izmučeni. Dobra kapljica jim rada dobro prilega.“

Mlada grofica je vzela iz krasne omarice steklenico ogrskega vina in ga je prišlecu natočila y pripravljeno kupico.

„Na vaše zdravje, visokorodna gospica!“ rekel je vojak uljudno in je dvignil čašo. Po obrazu se mu je takoj poznalo, da je morala biti kapljica res izvrstna. Nehote je tudi prikimal z glavo, kakor bi hotel reči, da bi takšno vince ugajalo vsak dan.

Grofica se je prijazno zahvalila za napitnico.

„Ali ste že dalje časa v službi visokočastitega gospoda škofa?“ je vprašala in začela pogovor.

„Ne, šele nekaj dni,“ odgovoril je Slavko. „Toda čeprav mu služim šele kratko, vendar mu služim s telesom in z dušo in bi zańj vsak trenutek šel v smrt. Njemu se imam namreč zahvaliti, da sem danes še živ in prost. Brez njega bi me danes bržčas ne bilo več na tem svetu.“

„Škof je blag mož,“ je potrdila Franica z veliko vnemo, „Bog daj, da bi njegovo ljudomilo delovanje ne ostalo brez zasluženega plačila.“

„Da, da!“ zaklical je mladenič navdušeno, „napijem tudi na njegovo zdravje, na zdravje pogumnega in modrega škofa Koloniča!“ Dvignil je čašo in zaklical še enkrat skoraj nekoliko preveč glasno: „Na njegovo zdravje!“

„Glej, glej! Na čegavo zdravje se pa tukaj napiva?“ oglasil se nenadoma moški glas pri durih. Grofica in mladenič sta presenečena skočila kvišku, kajti glas jima je bil obema dobro znan. Pri durih je stal — sam škof Kolonič, katerega bi v tem trenutku nobeden ne bil pričakoval.

„Na vaše zdravje sem napil, visokočastiti gospod!“ odgovoril je Slavko neustrašeno.

„Torej sta se vidva že seznanila,“ nadaljeval je škof in se smehljaj, „no — tem boljši, moja ljuba nečakinja, kajti ta mladi mož je korenjak od pet do glave in on te bo jutri spremljal iz mesta in te bo spravil v varno zavetišče, varnejše, kakor je danes Dunaj.“

„Naj se bo šlo, kamor bo treba,“ pripomnil je Slavko z odločnostjo in pogumom v glasu, „visokorodna gospica bo imela v moji osebi zvestega in udanega spremljevalca in varuha, dokler bo le moja roka mogla držati oster meč.“

„Prav tako, Slavko,“ prikimal je škof. Istočasno pa je tudi domača gospa stopila v sobo. „Velik zavoj je,“ nadaljeval je grof Kolonič, obrnivši se proti vstopivši. „Vidim, da ste bili izredno marljivi. Slavko, takoj lahko

spraviš zavoj v naš zavod, da se lahko za jutri pripraviš. Tudi moja nečakinja se mora pripraviti. Sicer se pa še itak vidiva čez dobre pol ure, da se tudi midva pomeniva.“

Slavko je prejel zavoj se poklonil in poslovil in v par trenutkih ga je odnesel nagel konjiček.

V.

V zgodnjem jutranjem mraku prihodnjega dne so jezdili trije jezdeci na malih ogrskih konjih čez močvirnato rayan, ki se onkraj Tabora razprostira ob Donavi.

Oglejmo si jezdece. Na prvi pogled so nam vsi trije čisto tuji. Prvi jezdec je bil star mož, obraz je imel naguban in razoran, kakor bi bili čezenj pihali že vsi vetrovi obširne Evrope; brada mu je bila dolga in mršava. Pred seboj je imel čez sedlo položeno dolgo puško, okorno, ker takrat še niso poznali boljših. Njemu je sledil mlad, modrooki mož, oblečen v revno, kmečko obleko, ki je imel ob strani zakrivljeno, široko sabljo, a za pasom zatakneni dve pištoli. Mladeniču na strani je jezdil mlad fant, katerega obraz je kazal temno polt, kakor je navadna pri ciganih; na glavi je nosil širokokrajen klobuk slovaškega kroja, oblečene je imel široke platnene hlače, kakršne nosijo ogrski kmetje, na nogah je imel okorne čevlje, a čez rame mu je visel plašč iz ovčje kože, ki

mu je bil tako velik, da sta mu mali in nežni ročici komaj gledali izpod njega. Fantiču je bilo videti, da se ne čuti preveč dobro; ročici držoč konjske vajeti, sta se tresli, oči pa so se nemirno in nekako plaho ozirale po okolici. Na vsak način se je bal, da bi se znala za tem ali onim grmom pokazati prežeča turška ali ogrska roparska topa.

„Bodite brez skrbi in strahu, milostljiva grofica,“ dajal je Slavko poguma rujavoličnemu dečku, tukaj smo popolnoma varni. Tam na desni strani se razprostira lepo polje, kjer šotori pogumna vojska vojvode Lotarinškega; od desne strani se nam torej ni nič bati, kajti sovražne straže si ne bodo upale prodirati skozi avstrijsko vojsko. Nevarnost bi nam znala pretiti edino od leve strani, ako je res, kar nam je pravil brodnik, ki nas je prepeljal čez Donavo. Vedel je povedati, da so ljudje že včeraj zvečer videli jezdece v turških oprayah v bližini Korneuburga. Vendar sem mnenja, da je novica prazna bajka, ker ljudje v vojnem času radi vidijo razne strahove. Razcapan cigan na konju jim je kmalu tropa tartarskih jezdecev. Stari Jože pred nama pozna vsa pota, vse ceste v tukajšnji okolici, ker je že kot cesarski sel prehodil skoraj vse kraje Spodnje Avstrijske in bil premnogokrat vodja lovcev in gonjačev, kadar se je hotela dvorna gospoda zabavati z lovom. On naju vodi tako, da se izogibljeva

vseh večjih cest, vseh vasi in bolj obljudenih krajev in gotovo naju bo varno spravil do prvega cilja, do Volkersdorfa.“

„Največ zaupam v vas, Slavko,“ nasmehljaj se je rujavolični deček, ki ni bil nihče drugi nego grofica Franica Traueneška; namazala si je bila lica z rjavo tekočino in se oblekla v slabo obleko, da bi je nihče ne spoznal. „Moj visokočastiti sorodnik bi me ne bil postavil pod vaše varstvo, ako bi vas ne poznal in čislal kot zanesljivega moža.“

Jezdili so dalje. Slavko je pazno gledal po okolici, grofica pa se je večkrat ozrla nanj in zamišljeno motrila njegov obraz. Po govoru kakor tudi po obrazu in očeh je začela spoznavati, da ni navaden človek, navaden vojak, ampak nekaj boljšega. To spoznavanje ji je začelo delati premisleke. Kdo in kaj bi znal biti? Količkaj učen človek v takratnih časih ni šel med vojake. Kaj je učinil, da se je skrnil pod vojaško suktnjo? Hudodelec nikakor ne more biti, ima preveč pošten in odkritosrčen obraz.

Solnce je šlo po svojem tiru vedno višje in višje in Jože je krenil proti levi, kjer so se videla pogozena gorata rebra. Okrog poldneva so beguni prispeli na nizko sedlo med dvema gričema, od katerega se je prišlo v malo, pogozeno in skrito dolinico; med košatimi bukvami je izviral bister studenec. Tukaj so se

namenili obedovati — obedovati, kakor se pač da begunom, ki ne morejo vzeti seboj preveč izbrane jedilne zaloge. Mrzlo meso s kruhom in čisto studenčico je bil cel obed; toda tudi počitka je bila potrebna potujoča družba in sicer ne toliko oba moža, kakor grofica, ki ni bila vajena dolge ježe od ranega jutra in je bila povrh nežne postave. Zelen mah je bil primeroma prijetno ležišče. Tudi stari Jože je legel počivat in je kmalu zaspal; le Slavko je ostal čil in je pazil na konje, ki so se mirno pasli. Tuintam se je oddaljil zdaj na to stran, zdaj na ono, da bi se prepričal, ali je vse okrog varno. Ko ni nikjer našel nič sumljivega, se je vrnil, sedel pod debelo bukev in se naslonil ob njo. Ni mu bilo spati. Njegove misli so bile vedno pri grofici in navdajala ga je neka tajna skrb, ali jo bo mogel srečno spraviti v zavetje. Jel je premišljevati o raznih slučajih, ki bi se znali prigoditi in o ukrepih, ki jih bo storil. Imel je najboljše upanje na dober izid, a vendar ga je vznemirjala neka neprijetna slutnja.

Naposled je bil čas odriniti; stari Jože in grofica sta vstala, Slavko pa je šel h konjem, da jih osedla. Že jih je privedel in hotel grofici pomagati v sedlo, kar je pazno jel poslušati in dvignil prst, češ, bodimo nekoliko mirni, ker bomo nekaj slišali.

„Ali nič ne slišite, mojster Jože?“ vprašal je s pritajenim glasom in pogledal tovariša.

„Poslušajte! Tam spredaj ob gozdnem robu — slišijo se sumljivi glasovi! Nekaj ne bo prav!“

Zdaj se je razločno slišalo od daleč peketanje konjskih kopit. Zrak je bil miren in zvok se je slišal dovolj razločno.

„Hm, hm! To je več ducatov jezdecev,“ menil je starec in je pazljivo nastavljal uho. „Če me uho ne vara, so konji nepodkovani, kakršne imajo Ogri in Turki. Peket konjskih kopit, ki so podkovana, se sliši drugače.“

Vsi trije so z napeto pozornostjo poslušali: niti dihati si niso upali. V prihodnjem trenutku so se nerazločno slišali tudi glasovi ljudi. Pomalem se je odmev razgubil v daljavi, kar je bilo tudi znamenje, da se je tropa oddaljila in ni zapazila sledov naših znancev. Beguni so zasedli z veliko naglico konje in so splezali na vrh najbližjega hriba, kjer so menili imeti obširen razgled. Prišedši na vrh, splazil se je Slavko ob rob gozda, da bi pregledal prosto ravnino. Zares je videl dve trumi jezdecev, ki sta se premikali po dolini; po belih turbanih* je spoznal, da so Turki, ki bi jim skoraj bili prišli do živega.

„Umakniti se moramo,“ rekel je Slavko, ko se je yrnil k tovarišema, „ker so tam spodaj že sovražniki in v smeri proti Korneuburgu se vidijo goreče hiše. Torej so vendar Turki nad

* Pokrivalo za glavo, podobno okrog glave ovitemu prtu.

mestom prišli čez Donavo in brodnik je zjutraj imel pray.“

„Tedaj gredo gotovo že tudi proti Volkersdorfu,“ sodil je Jože, „in ne smemo ostati na cesti, katero nam je določil visokočastiti gospod škof. Pobegniti moramo proti gozdom manhartske gore.“

Ali Slavko je bil mnenja, da so ravno ti gozdovi zelo negotovo zavetišče. O starčevem nasvetu ni ničesar hotel vedeti, rekoč, da se mora družba držati škofovih odredb, ali stari lovec se je trdovratno držal svoje besede in je hotel ostati v gozdih, ki so se daleč razprostirali proti severu. Nehote sta morala Slavko in grofica slediti staremu vodniku in tako je držala pot naprej po gozdnem porobju, dokler ni šlo solnce v zaton. Tukaj je šla družba na prosto ravnino, kjer je bilo videti več vasi; toda bile so vse prazne in zapuščene, ker so bili prebivalci iz strahu pred divjimi Turki pobegnili proti češki in moravski meji. Konji naših begunov so bili že tako utrujeni, da so se že komaj premikali; to je naredila težavna ježa po gozdih in rebrih, enkrat dol, enkrat gor, brez prave steze, zdaj po mehkem mahu in takoj zopet po trdem kamenju, zdaj po razpredenih koreninah in zopet po močvirnatih tleh. Slavko se je jezil na starega trdovratneža, rekoč, da bi bili že davno lahko v Volkersdorfu, a tako so popolnoma zašli. Povrh pa se je od juga bližalo

neurje, ki ni ravno kazalo biti prijetno. V gozdu ostati se torej ni dalo, treba je bilo iti v bližnjo vas pod streho. Ker so se konji prepočasi gibali, a jih ni bilo mogoče pripraviti k urnejšem teku, se je nevihta prej začela, preden so bili beguni pred njo na varnem. Bliskalo in grmelo je na vso moč in že se je vlila ploha. Komaj so se še za veliko silo rešili v posamezno stoječe poslopje, ki je bilo prazno. Niti žive duše ni bilo nikjer ne videti in ne slišati.

Slavko in lovec sta si naredila ležišče za silo v kuhinji, visokorodna grofica pa je morala tokrat vzeti za ljubo seneno posteljo, ki jo je v naglici naredil Slavko v hišnem kotu na tleh; pokrila se je s svojim in Slavkovim plaščem. Da pa je ravno tako sladko, če ne slajši spala, kakor doma na pernici, nam ni treba zagotavljati. Kakor je sestradanemu kos črnega kruha slastna jed, tako je utrujenemu, če že ne trda klop, pa vsaj ležišče v stelji prav ugodno počivališče. Potna torbica je imela še toliko prigrizka, da se je dalo vsaj za silo večerjati, preden se je šlo k počitku.

Drugo jutro se je potovanje prav zgodaj nadaljevalo; Franici so bili udje sicer nekoliko okorni vsled naporenega potovanja, a kmalu so postali nekoliko gibčnejši. Glavna reč pa je bila, da so bili konji zopet čili. Nakrmljeni so bili dovolj in ogrski konj je trdna in žilava žival. Ker so beguni spoznali, da so od steze proti

Volkersdorfu preveč zašli, morali so naprej, dokler bi ne prišli do kakšne še obljudene vasi, kjer bi se dalo izvedeti za pot proti moravski meji. Toda nobenega kmeta ni bilo videti, kakor bi bila kuga opustošila lepe vasi in zatrla vsako človeško življenje.

Potniki so torej jezdili naprej proti severu, naprej po poljih in travnikih; tako so potoyali že več ur. Ravno so jezdili v majhen klanec in z radovednostjo pričakovali, kakšen svet se jim bo prikazal na drugi strani — kar se vrh klanca nenadoma prikaže truma turških vojakov. Na prvi mah je bilo poznati, da so plenili in se vračajo z obilnim plenom k glavni četi. Večina Turkov je jezdila mirno naprej, malo številce, kakšnih dvanajst jezdecev, pa se je z divjim krikom pognalo nad naše preplašene, skrajno iznenadene begune. Ti niso dolgo premišljevali, po bliskovo so krenili svoje konje okrog in jo kakor burja udrli nazaj.

„Alah il Alah!“* — se je iz odurnih grl vikalo za njimi, puščice so žvižgale nad njimi v zraku in sulice so se sikaje zabadale poleg konjev v tla; med vikanjem turških grl so se jeli oglašati glasovi velikih psov, ki so kmalu začeli lajaje skakati pred bežečimi konji in jih skušali ustaviti.

„Proti najbližjemu gozdu, Jože!“ zaklical je Slavko, „skušal bom, da vama krijem hrbet.“

* Turški pozdrav in bojni klic, ki pomeni: Bog je Bog!

Po bliskovo je ležal na trebuhu na konju, z eno nogo se je opiral v stopalo, drugo je podolgem položil konju na hrbet, z levo roko se je prijel za konjsko grivo, z desno pa je potegnil svojo dolgo, ostro in zakrivljeno sabljo. Na ta način je lažje dosegel do tal in začel je sekati po krvoželjnih pseh; prvemu je precepil glavo, drugega je zadel v hrbet, da ni več vstal, tretjemu je porinil sabljo v zijajoče žrelo, da gotovo ni ničesar več požiral; ali preden so bežeči dosegli gozd, pridrvil je mimo Slavka velikanski pes, izognivši se njegove sablje in ker se mu je zdel Jože manj nevaren, lotil se je njegovega konja. Grofica, katero je konj najložje nosil, dirjala je prva naprej.

Jože je takoj spoznal veliko nevarnost, ki mu je pretila. Potegnil je pištolo in pomeril na psa; strel je počil, a žival ni bila zadeta. Takoj je srdito naskočila konja, ta pa je začel hrzgetati, biti okrog sebe in se vrteti, ker je tudi pes delal okrog njega kroge in ga ustavil. Ves trud Jožetov, spraviti žival naprej ali se otresti psa, je bil zaman; konj je bil preplašen in ni več ubogal.

Slavko se ni mogel brigati za Jožeta, ker njegova edina skrb je morala biti, da reši grofico. Ta je že bila blizu gozda in Slavko je pognal konja, da jo doide. OZRŠI se nazaj je še videl, kako se je bil eden izmed Turkov približal Jožetu z visoko dvignjeno sabljo. Slavko

je brž potegnil pištolo in pomeril na sovražnika; toda zadel ni jezdeca, ampak njegovega konja, ki je padel na tla. Divji jezdec pa je bil preveč spreten. Bliskoma je stal na nogah, zabodel s težko sulico Jožetovega konja, ki se je zgrudil in Jožeta pol pokopal pod seboj. Zadnji je bil izgubljen, ker si celo nič ni moglej pomagati. Slavko je slišal za seboj zmagoviti krik: „Alah il Alah!“ in ko je še počila turška pištola, se je naglo še enkrat ozrl, da bi videl, kaj počenjajo zasledovalci. Okrog Jožeta je skakalo več nevernikov, vihtelo svoje krive sablje in v prihodnjem trenutku je že bila Jožetova glava nataknjena na sulico. Istočasno pa je Slavko čutil močan sunek in že je z veliko silo treščil ob tla. Kaj pa je bilo? Njegov konj se je bil s prednjima nogama pogreznil v jamo, ki je bila preraščena z raznim grmičjem in se ni mogel več dvigniti. Jezdec je sicer treščil ob zemljo, da se mu je zaiskrilo pred očmi, a ni imel časa poslušati na bolečine; že so bili sovražniki za njim. Kakor zajec je skočil kvišku in bežal v gozd, kjer je videl prej izginiti grofico; posrečilo se mu je skriti se pred preganjalci. Širok potok je sploh zakril vsako sled in ko je nekaj časa bežal po vodi in videl na drugem bregu košat javor, splezal je Slavko nanj in se skrnil v vejevju.

Imel je srečo. Slišal in videl je preganjalce v najbližji bližini; iskali so marljivo in tudi psi

niso bili leni, pa mokre sledi vendar niso mogli uvohati. Dolgo so Turki iskali po gozdu, dalje in dalje je bil slišati njih glas, a naposled je bilo, kakor bi se bili podali na svojo prvotno pot in odšli.

Ali Slavko je vendar ostal še nekaj časa na drevesu. Bal se je, da bi znal priti v zasedo. Mogoče so se sovragi poskrili in preže, kje bi se kateri izmed obeh ubeglih prikazal. Na svojem visokem sedežu se je za prvi čas čutil najbolj varnega.

Mirno sedeč v košatem vejeju in slušaje v gozdno tišino, ali bi se kje ne slišal sumljiv glas, jela ga je mučiti misel na usodo mlade grofice. Kam je pobegnila? Ali je ušla zasledovalcem, ali je morda že pobita? Tudi usoda starega Jožeta se mu je zdela kruta. Obžaloval ga je, a naposled je moral priznati, da je starec dobil pravzaprav le najhujše plačilo za svojo trdovratnost. Na potu v Volkersdorf bi se jim bržčas ne bilo nič zgodilo in davno bi že bili na cilju.

Minila je najmanj ena ura, ko si je Slavko vendar upal z drevesa. Svoji dve pištoli je dobro nabil in podal se je s skrajno previdnostjo proti gozdnemu porobju, da bi našel sled grofičinega konja. Pa ni bilo mogoče najti sledu, ker je bilo konjskih kopit toliko odtisnjenih v mehki zemlji, da ni mogel določiti odtiskov grofične živali. Začel je bloditi po gozdu na dobro srečo

in tuintam klicati grofičino ime; a ni dobil odgovora razen svojega odmeva.

Že je hodil kakšni dve uri proti severu, kakor je to določil približno po visokosti solnca, kar se je svet začel nižati in ga je pot privedla v majhno dolinico. Širok potok se je vil po dolini in Slavko je ravno gledal, kje bi najložje prišel čez vodo, ko nenadoma zasliši v bližini konjsko hrzgetanje. Šum se je slišal izza nekega grma. Misleč, da bi znal biti sovražni jezdec v bližini, počenil je Slavko za bližnje drevo in je pripravil pištolo za strel. Kmalu pa se je lahko prepričal, da ni sovražnika blizu. Previdno skozi grmovje se plazeč je kmalu prišel do konja, katerega je takoj spoznal za grofičinega in ki se je mirno pasel. Preiskal je bližnjo okolico, a o grofici ni bilo niti najmanjšega sledu. Prijel je torej konja za vajeti, začel je grofico znovič klicati, a ker ni dobil odgovora, je premišljeval, kaj naj stori. Misel, da so grofico morda le dobili neverniki v roke, mu je bila grozna ne le zato, ker mu jo je škof Kolonič, njegov dobrotnik, dal v varstvo, ampak zato, ker je njegovo srce čutilo neko posebno zanimanje do nje.

Konj je bil videti nekoliko hrom. Ko ga je mladenič dobro ogledal, je prišel k prepričanju, da je pred kratkim časom moral pasti na obe prednji nogi. Brž so mu prišle druge misli na um. Privezal je torej žival k drevesu.

sam pa je šel k potoku iskat znamenj konjskih kopit. Kmalu jih je našel in za njimi grede je prišel do gostega grmovja. To razgrnivši je skoraj glasno zakričal: pred njim na tleh je kakor mrtva ležala grofica Franica brez klobuka, smrtnobleda in s čela ji je po malem tekla kri čez senca na tla. Njegovega klica ni slišala. Naglo je pokleknil poleg nje na tla in jo prijel za roko. Hvala Bogu! Roka je bila še topla in ko je poiskal zapestno žilo, je ta še utripala.

„Še živi — še!“ zamrmral je mladenič, dvignil ležečo in jo nesel k vodi, kjer ji je umil obraz in rano. Rana ni bila velika, a močno zatekla, kar je kazalo, da je grofica med ježo bržčas zadela ob kakšno nizko vejo, ki jo je onesvestila in jo raz konja vrgla na tla. Tako se je bilo tudi res zgodilo.

Hladna voda in pridno zmivanje sta grofico kmalu zbudila iz globoke omedlevice. Pogledala je kvišku in ko je videla, kdo ji streže, se je nasmehljala.

„Bodi Bog hvaljen! Da le živite, visokorodna gospica!“ vzkliknil je Slavko in je vsled prevelikega veselja nehote stisnil njeno roko in jo poljubil. „Ali se čutite kje ranjeno — ranjeno razven na čelu?“

Vprašanje je moral ponoviti, kajti grofica se ni zavedla takoj, kje je in kaj se je v zadnjem času godilo. Pomalem se ji je še le spomin

vrnil. Slavko je z izpraševanjem dognal, da se — izvzemši rane na čelu — ni nikjer poškodovala.

„Kje je Jože, stari lovec?“ vprašala je čez nekaj časa.

„Bog mu daj na sodni dan veselo vstajenje!“ odgovoril je Slavko in je pripovedoval Franici, kaj se je pripetilo staremu lovcu.

„Ne premišljujejte dalje o žalostnem slučaju, milostljiva gospodična,“ je končal žalostno vest, „Postal je žrtev lastne trdovratnosti. Vse moje prigovarjanje ni včeraj nič pomagalo, morali smo se ravnati po njegovi volji. Ako bi nas ne bil samovoljno peljal po tej poti, bi gotovo danes še nosil svojo glavo vrh trupla in vsi bi bili zdaj že na varnem. Hvaliya Boga, da ni nesreča postala še večja, kajti potem bi tudi midva ne bila več živa.“

Grofica si je kmalu opomogla. S Slavkovo pomočjo je bila takoj zopet na konju, mladenič pa je korakal poleg nje. Na ta način sta čez nekaj časa dospela iz gozda, kjer sta našla zopet lepo cesto. Že sta premišljevala, kam bi znala držati, ko se začuje od daleč peketanje konjskih kopit in drdranje koles. Videti se še ni dalo nič, ker je delala cesta velik ovinek in je gozd zakrival razgled naprej po cesti, odkoder se je slišal hrum. Prvo, kar sta videla, je bil velik oblak cestnega prahu. Slavko je naglo potegnil konja za bližnji grm, toda bilo je videti, da beguna

nista od prišlecev ostala neopazovana; dva jezdeca sta se namreč izločila iz prašne megle in sta prijezdila naravnost k skrivališču. Pogumno je stopil Slavko pred grofico, z eno roko je držal konja za uzdo, v drugi pa je bila pripravljena pištola. Tudi sabljo si je v nožnici zrahljal za vsak slučaj. Ali so bili zopet Turki? Naj bi se obupni beg začel vnovič?

Naenkrat je Slavko vtaknil pištolo za pas, izpustil konja in vesel skočil izza grmovja. V svoje največje veselje je jezdeca spoznal po obleki, ki ju je značila kot jezdeča lovca nekega cesarskega polka. Zdaj je bilo vse dobro.

„Kdo tukaj?“ bil je glasen klic prišlecev.

„Dober prijatelj — Avstrija čez vse! bil je Slavkov odgovor. Že takrat so imeli v vojnem času izreke in besede, po katerih so se svojci spoznavali.

Kmalu nato je pridrdrala zaprta kočija po cesti; kočijo je spremljala dobro oborožena četa strelcev na konjih; prva dva vojaka sta bila kot predstraži. Kočija je postala in med potniki je grofica takoj spoznala nekega cesarskega dvornega svetnika, s katerim si je bila v dobrem prijateljstvu in kateri je potoval za cesarskim dvorom. Uljudno je ponudil znanki prostor v kočiji. Seveda je Franica z veseljem sprejela ponudbo. Sedla je v voz, Slavko pa je zasedel njenega konja. Hotel jo je osebno spremljati tako daleč, da je potem nazaj se vrnivši na

Dunaj lahko škofu Koloniču zanesljivo poročal, da je njegova nečakinja na varnem.

Potovanje se je torej nadaljevalo in proti večeru je potujoča družba dospela v neko mesto, kjer je bilo pred Turki vse varno.

Zjutraj so strelci in Slavko nastopili pot nazaj v glavno mesto. Slavko se je poslovil od grofice, katera se mu je z besedo in rokostiskom zahvalila za trud in skrbno varstvo. Bilo je videti, kakor bi se skoraj težko ločila od njega. Tudi njemu je bilo milo pri srcu, ker ni vedel, ali se še vidita kdaj ali ne. Nevarna pot nazaj na Dunaj, katerega so kakor vrani mrhovino okroževali neverniki bolj in bolj, bodoča krvava borba na nasipih in obzidjih, žvižgajoče kroglice, lakota in bolezni — vse to mu je hipoma stopilo pred oči. Tisoče in tisoče krepkih in zdravih mož bo požrl grob, vojaška smrt ima ostrejšo koso in naglejšo roko, kdo ve, ali ne bo tudi on med padlimi tisoči, pozabljen edinec med nepozabljenimi tisoči. Ali kaj — on je preprost vojščak, ona — visokorodna grofica. Kakšne misli mu bredejo po glavi. Urno je zasedel konja, potegnil z dlanjo čez čelo, kakor bi si hotel izbrisati preteklost in spomine na njo in v urnem diru je potekel za odhajajočimi strelci. V njihovi družbi je brez posebnega dogodka prišel na Dunaj, kjer je grofu Koloniču vestno poročal o potovanju. Posebne zahvale ni hotel sprejeti.

VI.

Grof Starhemberg je kot novi in neodvisni poveljnik mesta Dunaja takoj pokazal, kako krepko roko ima. Z dobro premišljeno naglico in mirno odločnostjo je vodil obrambna dela. Minilo je komaj osem dni in nasip je stal za nasipom, na nevarnejših mestih jačji kakor na manj nevarnih in nič manj nego 200 topov je odpiralo žrela proti stranem, odkoder bi imel priti sovražnik. Vsi rokodelci in rokodelski pomočniki so dobili orožje in so se morali urediti z njim, meščani so se združili v prostovoljne stotnije (kompanije) pridružiti se jim morali vsi dvorni uslužbenci, ki so ostali na Dunaju, a organizirali so se tudi dijaki, katerih dobro izurjena četa je brojila 700 čvrstih in bojaželjnih mladeničev. Vojvoda Karl Lotarinški je odstopil mestu 14.000 mož svoje vojske, tako da je število brambovcev narastlo na 20.000 mož, ostalo prebivalstvo, ki je pozneje tudi na svoj način pomagalo, pa je štelo 60.000 ljudi.

Dne 11. julija je grof Starhemberg zapovedal, da se morajo vsa predmestja požgati in razdejati. Na stotine lepih poslopij, krasnih palač in dragoceno okinčanih cerkev je postalo kup pepela in kamenja, a še ti kupi so se morali raznesti in raztrositi. — V marsikateri cerkvi so bili na ta način uničeni dragoceni zakladi, kakor rezbarije, slike, bogata oprava itd. Čemu

pa je vendar bilo tega treba? Okolica okrog nasipov je morala biti prosta vsakega predmeta, ki bi bil oviral sovražniku namenjene kroglice in puščice; povrh pa bi bila predmestja gotovo prav ugodno zavetišče sovražnikovim trumam.

„Proč s predmestnimi zidovi!“ si je mislil poveljnik, „da bodo naše kroglice tem izdatnejše podirale nasprotnika in bo smrtna kosa tem obilnejše kosila. Bolj in prej ko se bo Turčin izkryavel, boljše upanje bo za nas in gotovejša bo naša zmaga.“

Zvonovi pa niso potihnili nele zunaj Dunaja, ampak tudi v mestu. Tiho je postalo po ulicah, čeprav je bilo gibanje ljudi živahno; molče se je vršilo vse, skrb, strah in negotovost bodočnosti so naredili iz vedno veselih Dunajčanov zamišljene in resne ljudi. Edino veliki zvon v zvoniku sv. Štefana je večkrat na dan pozvanjal — kadar je namreč klical brambovce na svoja mesta, danes na vežbališče, jutri na nasipe.

Naglica in odločnost Starhembergova sta bili popolnoma na svojem mestu. Dne 11. julija so se začela predmestja rušiti in že 14. julija se je na vse zgodaj na višavah takozvane Dunajske gore prikazala glavna turška sila, zrno Kara Mustafove velike vojske. Nepregledne so bile sovražnikove trume, ki so se bližale peš, na konjih, na vozovih in velblodih; kolikor raznih

narodov, toliko raznih noš si videl med njimi, toliko raznih obrazov si opazil. Sovražna vojska je naredila velikanski polkrog v podobi polmeseca in v nekaterih urah si lahko naštel okrog 25.000 šotorov. Na mali višini onkraj predmestja sv. Ulrika se je dvigal čez vse krasen, y orientalskem blesku se ponašajoči šotor velikega vezirja Kara Mustafe. Zunanost tega šotora je kazala zeleno svilo, notranjost pa se je ponašala z več oddelki, katerih stene so bile prevlečene z zlato tkanino. Okrog vezirjevega šotora so se v neverjetno kratkem času začeli razprostirati krasni vrtovi, v katerih si videl vodomete, kopališča in celo zbirko redkih živali v krasnih zatvorih. Šotor je tudi hranil kot najdražji zaklad prerokovo zastavo (zastavo preroka in ustanovitelja mohamedanske vere Mohameda), katero je bil sultan izročil svojemu vojskovodji v Adrijanoplju, do kamor ga je bil s svojim sijajnim dvorom spremljal, kakor je bilo to povedano že v začetku te povesti. Kara Mustafa je bil gotovo velik vojščak, spreten vojskovodja, kajti ravno njegove bojovite lastnosti so ga dvigale v očeh svojih bojovnikov na najvišji vrhunec slave; bil je pri svojih vojakih skrajno priljubljen in šli so zanj v ogenj in smrt, kakor in kjer je hotel. Toda bil je neizmerno častihlepen, silno ošaben in povrh nenasitno dobičkaželjen. Natihoma je upal, da mu bo bogat plen, ki ga bo dosegel z za-

jetjem Dunaja, ostal kot lastnina in bo torej on imel od te vojske največjo korist. Zagotovljen je bil, da dobi Dunaj na vsak način v pest, da se mu mesto nikakor ne more izviti iz rok. Ko bo imel Dunaj v oblasti, tako je mislil, hoče si zavarovati pridobitek proti tujim rokam na ta način, da bo ukrotil Nemčijo; njegovi jezdec morajo svoje konje napajati v reki Reni, pravil je bahato. Ko bo vse to dosegel, dobil bo kot plačilo za zmagovalnost nič manj nego Ogrsko; v duhu se je torej že videl kot ogrskega kralja. Ali godilo se mu je po pregovoru, da človek obrača, Bog pa po svoji volji obrne.

Za obleganje si je bil Kara Mustafa pri-krojil poseben načrt; hotel je namreč mesto zmagati s podzemeljskimi rovi, s podzemeljskim razstreljevanjem. V to svrho je imel mnogo izvedenih inženirjev. Povrh se je tudi posluževal prav pretkanih naklepov. Ko so njegovi topovi na izhodni strani najhujše streljali in njegovi vojaki najhujše naskakovali, je naprimer dal na zapadni strani pridno kopati rove, da bi prišel pod obzidje. Na Dunaju so kmalu spoznali zvijačo, začeli so kopati protirove in paziti na vsak podzemeljski šum. Posestniki hiš v bližini obzidja in nasipov so bili primorani, po svojih kletah nastaviti straže, ki so čuvale na vsak šum pod zemljo in morale vsak sumljiv glas naznaniti.

Dne 16. julija se je vojvoda Karl Lotarinški s svojo vojsko moral umakniti na levi breg Donave. Njegovo mesto so takoj zasedli Turki in navozili topove. Nemški knezi so pridno oboroževali in zbirali vojaštvo, da bi ga poslali vojvodi na pomoč. Najmogočnejši zaveznik je bil pogumni kralj poljski, Jan Sobijski. Kralj Ludovik XIV. francoski, star sovražnik Avstrije, se je neprestano trudil, da bi zvezo med poljskim kraljem in avstrijskim cesarjem na kakšen način preprečil in se je celo dogovoril s sultanom, da skusita skupno pridobiti si Sobijeskijevo prijateljstvo; lepim besedam sta pridruževala še lepše obljube. Papeževemu vplivu pa se je posrečilo, da je poljski kralj ostal zvest zvezi z Avstrijo; saj je pa tudi sam dobro spoznal, da se bo vojskoval za varnost lastnega kraljestva, če bo pomagal Turke pregnati izpred Dunaja. Oborožil je torej vojsko 25.000 mož in se je z njo dvignil dne 18. julija iz Varšave.

Med tem pa so se dunajski meščani in rokodelci pridno urili v orožju in tako najdemo neko jutro vse hvale vredno pekovsko zadrugo na prostornejšem mestu pridno se vaditi v korakanju.

„Ena, dve — ena, dve — levo! ena, dve — ena, dve — desno! ena, dve!“ glasil se je hripavi glas gospoda Pečarja, ki je bil svoje dni vojak in je zdaj prevzel težavno nalogo

priučiti večinoma debelim pekovskim mojstrom in njihovim pomočnikom umetnost vojaškega korakanja. Kakor je bilo videti, ni bilo delo lahko.

„Začarani telebci!“ kričal je v ognju, ker ni šlo učenje pravilno pot, „pazite vendar! Ali ne morete svojih nog staviti ravno? Vsa kurja očesa si bodele pohodili drug drugemu — testeni bebci! Stotnija stoj! — Mirujte!“

„Sakra, sakra — ta vročina!“ zdihoval je debeli pek Kuhlanka, katerega smo imeli čast že enkrat spoznati v naši povesti in s trudom si je brisal pot z obraza. „Povejte nam, gospod Pečar, ali je korakanje po taktu res tako potrebna stvar? Za nas nevajene je velika muka in jaz si mislim tako, kadar se bo pošteno šlo na Turka, bo vseeno, ali bomo stopili najprej z levo ali desno nogo nadenj.“

„Gospod Kuhlanka pač govori tako, kakor zna!“ zropotal je mojster vaditelj. „Kadar se dajejo žemlje ali hlepki v peč, takrat ni treba nikakega takta. Toda s sulico v roki je druga reč kakor z loparjem. S sulico v roki se reče dobro paziti.“

„No, no — verjamem, verjamem!“ je ječal Kuhlanka in se brisal po obrazu. „Vse bo šlo, ko bi le te preklicane vročine in še bolj preklicane žeje ne bilo.“

„He, Mihaljko!“ poklical je čez malo trenutkov svojega učenca, ki je v mali daljavi

sedel na tleh in se smejal nerodnemu kretanju predebelega mojstra, da se je moral držati za trebuh. „Kje pa si, vražja korenina? Sem pridi in prinesi pripravljeno steklenico!“

Deček se je stegnil nazaj k pletarki, v kateri je stala zelo obširna, skoraj kakor mojster trebušnata steklenica. S težavo jo je prinesel mojstru. Gospod Kuhlanka jo je ljubeznjivo stisnil k ustom in naredil dolg požirek, kakoršnega že dolgo ni bil. Pa je tudi svojim tovarišem in sotrpinom privoščil svoje kapljice. Steklenica je šla iz roke v roko in tudi gospod vaditelj je ni odklonil. Čemu tudi, ko je bila tako obširna, tako polna in je bila vročina tako pasje huda.

„Oho — glejte le, peki so žejni — pa še kako!“ bili so zbadljivi klici trume dijakov, ki je z naglimi koraki smeje prikorakala blizu. Mnogi izmed vojakov so imeli zakrpane obraze, drugi zopet osmojene in od strelnega prahu očrnjene, kar je bilo zanje častno znamenje, da so se bili že marljivo borili z napadalci. Vsi so bili veseli in ko so videli trebušnate peke, kako so si omakali grla, jeli so se glasno krohotati.

„Čemu pa stojite tukaj, korakate in se sprehajate na levo in desno,“ zaklical je eden izmed dijakov, „a Turk je med tem nekaj ograj na nasipih odstrelil? Pojdite raje na nasipe in odbijajte z vašimi debelimi trebuhmi sovražne kroglice.“

Nekateri izmed pekov so se čutili razžaljene, a mojster Kuhlanka je rekel:

„Peki, pustite fantom veselje! Poznam jih! Pridni in čvrsti dečki so, ki že tri dni niso prišli iz svoje obleke. He, gospod dijak,“ obrnil se je do zabavljivca, „ali bi ne naredili požirka iz moje steklenice?“

„Na vaše zdravje!“ napil je dijak mojstru. „Dobra je kapljica! Ali, mojster, tukaj je eden, kateremu bi požirek bil tudi po godu. Naš vadtelj je, Slavko, ki že tri noči ni zaprl očesa.“

Mojster Kuhlanka se je obrnil k Slavku, našemu znancu, podal mu je steklenico, rekoč:

„Vas sem že enkrat videl, če se ne motim, v gostilni pri „črnem konjičku“. Toda čemu imate z obližem zakrpano čelo in roko nosite v ovitku?“

„Ovitek nosim od predvčeraj, ko me je ranila turška pušica; hyala Bogu, da je leva roka ranjena in ne desna,“ odgovoril je Slavko, „in to na čelu je lahka rana, ki mi jo je zadala mala trščica turške granate. — Hvala, mojster! — Fantje, zdaj takoj naprej!“ —

„Stotnija, pozor! — V brzem teku naprej — hajd!“ zapovedal je Slavko svojim ljudem in kmalu so bili dijaki v vrsti in so hiteli proti takozvanemu grajskemu nasipu, kjer jih bomo kmalu poiskali.

Celo omestje pri grajskem nasipu je bilo razburjeno, grozno je bobnel grom topov, kajti

pred nasipom je metalo okrog štirideset topov celo točo krogelj v mesto, a odgovarjalo jim je raz nasipa najmanj dvajset najtežjih cevi. Turške granate so zažgale zdaj to, zdaj ono streho in veliko število meščanov, moških in ženskih oseb, je bilo pripravljenih, da pogasi nastali ogenj takoj v začetku. Nakrat pa se je v bližini imenovanega nasipa dvignil ognjeni steber kvišku in takoj nato se je zemlja stresla in vse šipe v bližini so popokale vsled groznega treska. Kamenit in peščen dež pomešan z dimom je zatemnil zrak.

„Razpočil se je nov turški rov!“ kričalo je ljudstvo navskriž. „Celo na zunanjem nasipu je! Turki se pripravljajo za naskok!“

Ni minilo niti pet minut, že se je slišala v daljavi prava turška godba: bobni in bobniči so ropotali, trobente in veliki rogovi so trobili, piščali so cvilile, a vmes je iz tisoč in tisoč grl odmeval klic: „Alah il alah!“ Nato se je med topovimi streli slišalo tudi streljanje iz pušk. Na nasipu samem, kamor peljemo cenjenega čitatelja, kazala je zemlja velikansko duplino, podobno velikemu kotlu, s stenami, ki so bile po smodniku počrnjene. V to duplino so se pognali janičarji, najodličnejša turška vojaška četa, da bi skozi odprtino prodrli v mesto; precejšnji del nasipa je bil namreč razdejan. Z divjim krikom, pijani bojaželjnosti so naskočili janičarji in kakor toča gosto so se vsipale v mesto puščice, kroglje in granate. A že so jih bram-

bovci pričakovali; bil so cesarski vojaki, nekateri oddelki meščanske garde in dijaška stotnija. Začel se je ljut in neizprosen boj. Celo ženske in otroci so pomagali; v ponvah z dolgimi držaji so nosili vročo smolo in enake tvarine, ki so bile ravno pri rokah, kakor loj in olje, in z vrelo tekočino so pridno polivali ob strmini kvišku plazeče Turke, ki so vsled grozних bolečin tulili kakor zverine. Vsake vrste orodje, kakršno je bilo ravno pri roki, je izvrstno delovalo; pištole, helebarde, tolkači, sekire — vsi so bili na svojem mestu, a najhujše so bile kose, kakršne je bil izumil naš znanec, kovač Mehač, in s katerimi je bil grof Starhemberg oborožil 500 mož. Kakor valovi so hrule turške čete nad nasipe in obzidja, zdaj so se pognale naprej in se odbite zopet yalile nazaj; vrsta za vrsto je padla, kajti brambovci so se bojevali z višine in so imeli veliko ugodnejše stališče. Toda naj je padla vrsta za vrsto, kakor iz zemlje vzrastle stale so za padlimi nove čete. Za napadalci se je premikala z močnimi železnimi ploščami varovana nosilnica, v kateri je sedel sam veliki vezir in priganjal vojake naprej; kdor ni šel naprej, ali je kazal malo poguma, bil je na mestu ustreljen.

Trikrat so navalili janičarji in drugi turški vojaki, trikrat so bili zopet odbiti, kar jih ni padlo od rok brambovcev, podrle so goste krogelje; posebno strahoviti razškropilni strelji

so nenavadno redčili goste trume. Naposled se je moral sovražnik umakniti, pustivši na mestu na stotine mrtvecev. Napad je bil srečno odbit in brambovci so zanesli svoje ranjence in mrtve z bojišča.

Truma dijakov je obdajala z vidno bolestjo enega izmed svojih najpogumnejših, ki je brez vsakega znamenja življenja stegnen ležal na tleh. Ranocelnik je pokleknil k njemu, zavihal mu rokav in mu odprl žilo; zdravniška veda je bila v takratnih časih na zelo slabih nogah in puščanje krvi je bilo ponajveč v rabi. Saj so pa tudi takratni zdravniki bili pravzaprav le bolj ranocelniki in so obenem opravljali posle današnjih brivcev. Še le čez nekaj časa se je prikazala kaplja krvi, za njo je prišlo več kapljic in potem se je še le prikazala kri v tankem curku. To je bilo dobro znamenje. Ranjenec je začel mežikati z očmi, odprl je trepalnici in je ječaje zahteval vode.

„Hvala Bogu, da živi!“ vzkliknili so dijaki enoglasno, ranocelnik pa je vzel iz torbe steklenico in jo ranjenemu nastavil na usta.

„Ha — to krepil!“ rekel je ranjeni z rahlim glasom. „Ali tukaj gori žge kakor ogenj!“ pokazal je z desnico na glavo. „Dozdeva se mi, kakor bi bila lobanja drobna.“

„Janičarjev udarec z batom te je pobil,“ omenil je eden izmed dijakov, „ravno ko si mu

pobil tovariša. Bat ima trd les. Janičar je ravno hotel vrečo smodnika z gorečo vrvjo med nas vreči; že je letela po zraku, a ti si s sabljo prebodel metalca, skočil po vrečo in jo z nenavadno naglico vrgel daleč od sebe med Turke. Bil je zadnji čas. Ni še dobro priletela na tla, že je vrvica prigorela do smodnika in zdaj se nam je nudil krasen prizor. Gosta gruča janičarjev se je razpršila v zrak, nazaj pa so priletela razmesarjena trupla in posamezne roke, noge in glave. Junaški čin ni malo pripomogel, da so se napadalci umaknili. V nasprotnem slučaju pa bi se bilo nam tako zgodilo in stavim, da bi bil sovražnik našel pot v mesto. Ko si prebodel janičarja in vrgel vrečo od sebe, zadel te je bat. Batov gospodar ni imel časa prepričati se, ali je popolnoma maščeval zabodenega tovariša; takoj je ležal s precepljeno glavo na tleh.“

Neopažen se je bil med pripovedovanjem približal dijaški gruči škof Kolonič; gledat je šel škodo in tako je zadel na dijake in slišal pripovedovanje o junaškem činu na tleh ležečega ranjenca.

„In kdo je to storil?“ vprašal je z globoko donečim glasom, da so se dijaki presenečeni obrnili. Spoznavši grofa so mu spoštljivo naredili prostor.

„Ta mož,“ pokazal je dijak pripovedovalec na ranjenca, „imenuje se Slavko in visokočastiti

gospod ste ga sami pridelili kot vaditelja naši dijaški četi.“

„Ti si torej, Slavko?“ začudil se je škof, ki je pod rdečo krvjo in črnimi smodnikovimi sajami komaj spoznal obraz ranjenca. „Izvrstno si se obnašal in skrbel bom, da se tvoj junaški čin ne bo pozabil, ako le ozdraviš. Upajmo, da ti da ljubi Bog kmalu ozdraviti. O činu se mora poročati poveljniku. Kaj takšnega se ne zgodi mnogokrat.“

„Zasluži si, ako kmalu ozdravi, da stopi na mesto našega padlega stotnika,“ svetoval je drugi dijak, „res ni dijak, kakor smo mi, pa brez njegovega vodstva bi bili vsi drobni. Boljše nas je vodil nego padli stotnik.“

„Prav govoriš, moj sin,“ odgovoril je škof. „Kdo ve, ako ni Slavko ravno tako dober dijak, kakor ste vi. Na vsak način se mora skrbeti, da ostane pri življenju. Naredite za silo nosilnico in dvignite ga. Že vem, kje bo našel najboljšo postrežbo. Nesite ga pač pazno.“

VII.

Meseca avgusta je bilo. Jutranje solnce je prijazno sijalo skozi okno v eno izmed sob gospe Holtenske in je obsevalo posteljo, v kateri je ležal ranjeni Slavko. Težko dihanje in rdečica obraza sta kazala, da ga muči mrzlica. Bil je brez zavesti in govoril je nerazumljive besede,

oziroma večkrat na dan ponavljal ene in iste misli. Ravno je vstopila iz stranske sobice gospa Holtenska, skrbna Slavkova strežnica, v spremstvu patra Evzebija, ki je po večkrat na dan prišel gledat k ranjencu.

„Pridi, pridi, zala nevesta“, mrmral je ravno bolnik, a roke so se mu tresle, „pridi, pripravlja se gostija. — Visokočastiti gospod škof naju bo poročil in potem odpotujeva domov k mojim starišem na grad Jelenovec.“

Zdaj je mrmral nekaj nerazumljivih besed, umolknil nekoliko, a takoj je zaklical z močnim glasom: „Nad Turke, nad Turke, fantje! Dol s turškimi glavami, sekajo se kakor makove! Živio, živio! Naša vojska pride nad nje!“

„Dal Bog, da bi govoril resnico, ubogi Slavko!“ šepetal je pater Evzebij.

„Govori vedno po eni in isti vrsti,“ pripomnila je gospa Holtenska, „govori o nevesti, o stariših na Jelenovcu, o Turkih in o naši vojski. Vse meša.“

Pater Evzebij je pazljivo opazoval bolnika, tipal mu je čelu in štel je udarce žile.

„Hvala Bogu, mrzlica pojenjuje,“ je rekel, „trdna narava se ne da upogniti. Današnji moj obisk pa ni bil namenjen samo bolniku, ampak tudi vam, milostljiva gospa. Hotel sem vas na današnji dan nekoliko pripraviti, da se ne bode preveč prestrašili, ker bo izvanredno vroč. Dobri Bog je dal v zadnjih dneh našemu orožju

srečo; trikrat so našinci naredili izpad in vsakokrat so bili zmagoviti ter vrgli nasprotnika. Kakor se kaže, hočejo se maščevati. Naši čuvaji na visokem zvoniku sv. Štefana so že rano zjutraj opazili izvanredno živahno gibanje v sovražnem taboru. Grof Starhemberg, kateremu se je to sporočilo, se je takoj s svojimi svetovalci podal na zvonik, da bi na lastno oko opazoval sovražnika in vsi brambovci so na svojem mestu. Pa z Bogom, milosljiva gospa! Treba me je v bolnišnicah, kjer razsajata griža in mrzlica s takšno silo, da imamo grof Kolonič in njegovi redovniki polne roke dela.“

Stisnil je stari gospej roko in odšel. Gospa je prišla večkrat k bolniški postelji in je dala bolniku hladečo pijačo. Ko je proti poldnevu zopet sedela ob njegovi postelji, stresel je nakrat grozen udarec celo hišo, da se je do temelja stresla. Več sekund je bilo nebo zatemnelo.

„Turški rov!“ kričali so ljudje na ulici, zvon sv. Štefana je klical na boj in na stotine topov je grmelo v daljavi. Gospa Holtenska je prestrašena padla na kolena in začela moliti. Ko je zopet vstala, je z začudenjem videla bolnika sedeti v postelji, s široko odprtimi očmi, s pazno slušajočimi ušesi; iz ust in nosu mu je tekla kri. Odločno je položila, oziroma potisnila sedečega nazaj na blazino, skočila po vodo in prt in mu vstavila kri. Slavko je začuden gledal okrog in vprašal, na kakšen način je prišel sem-

Strežnica mu je natančno vse povedala in je bila zelo vesela, da je bil ranjenec zopet pri razumu.

Bil je že pozen večer, ko je pater Evzebij zopet prišel. Začel je pripovedovati, kako so Turki danes zopet velik vogel grajskega nasipa razstrelili v zrak in s hudo silo hoteli prodreti v mesto. Ali ni se jim posrečilo in z izgubo 2500 mož so se morali umakniti. Z veseljem je slišal o boljšem stanju Slavka in je šel takoj v njegovo sobo. Slavko je takoj spoznal starega prijatelja in je bil zelo srečen, ko mu je ta pripovedoval, kako se škof Kolonič dan na dan da obveščati o bolnikovem stanju; tudi ga je veselilo, ko mu je pater povedal, kakšne uspehe so obleganci dozdej imeli.

„Upam, da boš zdaj ozdravel, moj sin,“ rekel je pater Evzebij, preden je odšel. „Tok krvi danes opoldne je bila izvrstna naravina samopomoč, ki ti je olajšala možgane.“

Slavko je izrazil željo, da bi se rad dal prenesti v kakšno bolnišnico, ker se boji, da je svoji dobrotljivi strežnici postal že nadležen. Pater ga je potolažil, da ni tako, kakor si domišlja in da so sploh bolnišnice že itak prenapolnjene, ker razne bolezni od dne do dne hujši razsajajo. Tudi gospa ni hotela o preselitvi nič vedeti. Rekla je, da je bolnika z veseljem vzela pod streho, kjer je bil prej varuh njene ljubljene prijateljice in ker je storila za moža, ki je pri vojski vojvode Lotarinškega, zaobljubo,

da hoče rešiti z Božjo voljo mlado življenje in naj bi Bog varoval njenega zakonskega druga. Zadnji vzrok je bil za Slavka odločilen in ostal je pri svoji dosedanji strežnici.

Pomalem so mu začele rane celiti in moči so se mu vračale. Pater Evzebij ga je obiskal, kolikrat ga je mogel in vsakrat mu je pripovedoval o dogodkih pri obleganju in brambi. Kakor je povedal, so kužne bolezni pobrale že strašno veliko žrtev in je posebno mnogo pomrlo višjih duhovnikov, uradnikov in uglednih meščanov. Edino vsled vseskrbnega ravnanja škofa Koloniča so se bolezni omejile; brez škofovih odredb bi bil zdaj že ves Dunaj okužen in morda že zdavnaj v turških rokah. Nadalje je pater Evzebij poročal pazno slušajočemu bolniku o pogumnih činih brambovcev na obzidju in nasipih, o veselih novicah iz taborišča vojvode Lotarinškega, kateri je bil dobil že izdatnih pomožnih čet iz Bavarske, Saksonske in iz drugih nemških dežel ter da se prihod poljskega kralja Jan Sobijeskega pričakuje že prve dni meseca septembra. Takrat bo turški sili pošteno odklenkalo.

Novice so bolnika navdale z burnimi željami, da bi kmalu ozdravel in se zopet lahko na nasipih meril z nasprotnikom.

VIII.

Slavko je pomalem okreval, mesto pa je med tem časom prestalo grozne dni; ne le da so razsajale kužne bolezni, da se je bilo dan za dnevom bati turškega vloma v mesto, kjer je pri vsej natančni pazljivosti brambovcev vedno in vedno zletel tu ali tam kakšen rov v zrak, razdrl obzidje in je bil sovražnik vsikdar le z veliko silo in mnogimi žrtvami pregnan, ampak v zadnjem času se je bil v mestu pojavil nov gost, najstrašnejša nadloga — lakota. Ko se je jela ta pojavljati, upadal je meščanom in posadki pogum. Pomanjkanje mesa je bilo tako hudo, da so že jeli loviti pse in mačke, katere zadnje je dunajska šaljivost imenovala „postrešne zajce“ in katera žival je bila kmalu nekaka slaščica izstradanim želodcem. Z zvonika sv. Štefana je grof dal vsako noč spuščati rakete kot znamenje vojvodovi vojski, da je sila že huda. Res so Dunajčani dobivali tudi rakete v odgovor, a čeprav so jim te naznanjale, da se pomoč bliža, vendar je zadnja izostala od dne do dne. Vojska je ostala na levem donavskem bregu in se ni premaknila niti za ped naprej. Dunajčani so bili prepričani, da dokler ne bodo rakete svetile z bližnjega Kahlenberga, je pomoč še daleč. Vsak dan si lahko zaznamoval hude boje, a najhujši dan je bil 4. september. Ob grajskem nasipu se je bil zopet razletel rov s

tako silo, da je popolnoma zasipal jarek. Okrog štiri tisoč Turkov pod osebnim vodstvom Kara Mustafe se je pognalo v odprtino. Grof Starhemberg se je z vsem svojim spremstvom podal na nevaren kraj, da bi ubranil prodiranje Turkov ali pa padel na nasipu. Bili so kritični trenutki. Že je sovražnik stal na nasipu in zasadil več zastav, toda obupnemu uporu brambovcev se je posrečilo po dveurnem boju vreči nasprotnika nazaj. Turki so pri napadu izgubili petsto mož, pa tudi Dunajčanov je mrtvih padlo stodevetnajst; ker se je bilo število brambovcev itak že močno skrčilo, je bila to huda in občutljiva izguba.

Zvečer istega dne je grof Starhemberg pozval v dvorni grad, kamor se je bil preselil, vojni svet, katerega so se udeležili vsi višji častniki.

Naš stari znanec Slavko je bil ozdravel in se je dne 4. septembra prvič zopet udeležil boja. Bojeval se je kakor lev, a je imel srečo, ker ni bil niti najmanj ranjen. Po končanem boju je pridno pomagal pri popravilu razdrte utrdbe in se je šele zvečer, ko je bilo že temno, vrnil v svoje stanovanje pri gospej Holtenskej. Tukaj ga je pričakoval pater Evzebij.

„Visokočastiti gospod škof Kolonič želi govoriti s teboj, pričakuje te v dvornem gradu in sicer moraš takoj k njemu,“ začel je pater. „Kakor se mi dozdeva, ti ima nekaj važnega

naročiti. Kaj, ne vem. A sodim tako, ker je bil škof v razgovoru s poveljnikom Starhembergom, ko mi je veleval, naj te pokličem. Kakor je videti, ti škof mnogo zaupa in te visoko ceni kot bojevnika.“

Z nestrpnim pričakovanjem je hitel Slavko v dvorni grad, kamor ga je spremljal tudi pater Evzebij. V predsobi velike dvorane, kjer se je še vršilo vojno posvetovanje, govoril je pater s častnikom, ki je opravljal ordonančno službo. Ta se je podal v dvorano, a se kmalu vrnil in peljal mladega vojaka pred vojaški zbor. Grof Starhemberg je zamišljen sedel pri veliki mizi sredi dvorane; na mizi je bilo mnogo zemljevidov in načrtov, a krog mize so sedeli častniki, med njimi škof Kolonič, ki je bil takorekoč prva zaupna oseba dunajskega poveljnika.

Ko je Slavko vstopil, dvignil se je škof Kolonič in mu je šel nasproti; predstavil ga je poveljniku, ki je vstal, ko je stopil mladenič predenj.

„Kar sem vaši ekscelenci že prej rekel,“ rekel je škof, „to morem edinole ponoviti. Če je ta mladi mož voljen izvršiti drzen poskus, tedaj je vaše naročilo gotovo v najboljših in najpripravnejših rokah.“

„Toplo so te mi priporočali,“ začel je grof Starhemberg in njegovo resno oko je skušaje merilo mladeniča. „Res je, da bi ti ne smeli nalagati nove nevarne in težavne naloge, ker

si se itak že mnogokrat izkazal v boju in si šele pred kratkim časom komaj ušel smrti. Toda v današnjem času mi manjka ljudi, ki bi bili zmožni izvršiti posebno namero, ki jo imam.“

„Popolnoma sem vaši ekselenci na razpolago in storim vse, kar mi velevate!“ odgovoril je Slavko skromno, a odločno.

„Vojvodi Karlu Lotarinškemu moram poslati važno poročilo,“ začel je poveljnik razlagati svojo namero, „a nimam osebe, ki bi zanesljivo opravila to važno početje, ker smo okrog in okrog tesno obdani. Kdor bi se lotil drzne naloge, ki zahteva mnogo poguma, moral bi se priplaziti skozi turško taborišče in priti čez Donavo. Vojvoda Lotarinški tabori zdaj pod Bizamsko goro. Nevarnosti so brezštevne za tistega, ki bi se upal izvršiti nalogo. Ali mesto je v resni nevarnosti, ker se je število brambovcev vsled vsakdanjega bojevanja, lakote in kužnih bolezni silno skrčilo. Vojvoda mora izvedeti, kakšna je sila v mestu in kako smo že skrajno potrebni pomoči — sicer pademo. Ugodno poročilo, dano z raketami, bi pogum obupane posadke zopet dvignilo; seveda bi se moralo dati znamenje s Kahlenberga.“

„Ekselenca, skusil bom z božjo pomočjo izvršiti nalogo!“ rekel je Slavko.

„Prav tako!“ oglasil se je škof in zbor je nemo prikimal. „Če staviš v Boga zaupanje,

boš delo najložje in najgotovejše izvršil. Zaupanje v Boga je najboljša opora.“

„Dobro tedaj, moj sin,“ nadaljeval je grof Starhemberg, „a ne zahtevam prej tvojega zagotovila, dokler ti ne povem, kako se je godilo drugim selom, ki so storili, kar nameravaš ti storiti. Potem se še le lahko odločiš. Poročnik Gregorovič, trgovec Kolšicki in njegov sluga Mihalovič so se večkrat podali skozi turško taborišče k vojvodi. Prva dva ne smeta več kaj takšnega storiti, ker sta Turkom znana in bi ne prišla daleč. Mihalovič je prvič imel srečo, a ko je šel drugič, se ni več vrnil. Kaj se mu je pripetilo, ne vem, a si lahko mislim. Bržčas so ga vjeli kot ogleduha, kot vohuna in gotovo ni več med živimi. Mogoče pa je tudi, da se mu je kakšna druga nesreča pripetila in kratko rečeno — ni ga več. Ti si spreten in pogumen, povrh pa zato prav zmožen, ker baje znaš turški in arabski jezik. Ravno iz teh razlogov te mi je priporočal moj ljubi prijatelj, tvoj varuh škof Kolonič. Zdaj, ko sem ti zadevo razložil, ti je prosto dano, ali se lotiš nevarnega podjetja ali ne.“

„Ekselenca, kakor sem se odločil, tako hočem storiti,“ odgovoril je Slayko s trdnim glasom. „Še to noč sem pripravljen iti na pot. Upam, da mi bo Bog dober vodnik in bom izvršil vašo zahtevo. Nevarnosti se ne bojim za svojo osebo.“

„Dobro, dobro!“ prikimal je poveljnik razveseljen in je podal Slavku roko. „Kakor boš pripravljen, oglasi se pri meni, da se natančnejše dogovoriva. Dal ti bom potrebna navodila in nekaj pisem, katera boš izročil vojvodi Lotarinškemu. Cesar in jaz pa ostaneva za nekaj časa tvoja dolžnika, preden ti ne dava zaslužene plačila, na katero gotovo ne bova pozabila.“

Slavko se je priklonil in je zapustil dvorano. Podal se je na svoje stanovanje, kjer je prosil gospo Holtensko za pisalno orodje. Šel je v svojo sobo in je začel pisati. Ko je bil s pisanjem gotov, je šel k svoji dobrotnici in gospodinji in ji je kratko povedal, da ga je vojni svet izbral za sela k vojvodi Lotarinškemu, kateremu ima prinesti važna pismena poročila. Rekel je tudi, da bi nesel za gospoda stotnika kakšno pisemce, ako bi gospa hotela.

Gospa Holtenska se je silno prestrašila. Vedela je, kako nevarno je podjetje, katerega se hoče mladenič lotiti.

„Bog bodi z vami in vas varuj!“ je rekla. „Verjemite, da vas bo spremljalo tisoč in tisoč vročih želj in molitev, da bi se vam nevaren poskus posrečil. Res bi vas prosila, ako bi tudi za mojega moža vzeli pismo seboj; stotnik vas bo z odprtimi rokami sprejel. Takoj vam pismo napišem.“

Slavko je šel v svojo sobico, gospa pa je sedla k mizi in začela pisati. Samo par vrstic

je stalo na papirju, a če so bile vrstice redke, so bile solzne kaplje, ki so padale na papir, tem gostejše. Gospa Holtenska je bila sicer pogumna in neustrašena žena, ali kakor so v trenutku razmere kazale, ni bilo skoraj dvomiti, da bo mesto kmalu padlo v roke krvoločnemu sovražniku. Še en takšen napad, kakor je bil oni dne 4. septembra in kdo ve, ali ni bila Dunajčanom zadnja življenska ura, zadnja ura prostosti. Da Turčin ne bo poznal usmiljenja, je vsak vedel. Gospa Holtenska je dvomila, ali bo še videla svojega moža na tem svetu in ta dvom jo je delal žalostno in ji izvabil solze v oči. —

Ko je bila s pismom gotova, nesla ga je Slavku. Ta je vzel pismo, rekoč:

„Jaz vzamem vaše pismo, a tudi vi sprejmite od mene eno. V teh vrsticah je moja zadnja volja, takorekoč moja oporoška. Ni gotovo, ali se vrnem. Izročite moje pismo patru Evzebiju in mu sporočite zadnji pozdrav. Recite mu, naj pismo shrani in če se ne vrnem in je moja smrt gotova, naj pismo odpre.“

„Moje vroče želje in molitve za dober izid bodo šle z vami,“ rekla je gospa ginjena.

Slavko se ji je zahvalil za vse dobrote, katere mu je bila izkazala v tako obilni meri, poljubil ji je roko in se poslovil. Hitel je naglih korakov proti dvornemu gradu, da bi sprejel od grofa Starhemberga navodila in pisma.

Uro po polnoči sta stopila dva moža iz dvornega gradu. Eden je nosil častniško opravo, drugi pa je bil oblečen po turško. Zadnji je bil Slayko. Noč je bila temna in nemo sta korakala po ulicah, katere je le včasih razsvetila žareča turška bomba. Častnik je Slayka spremljal le radi varnosti in da bi preprečil razburjenje in zmešnjavo, ki bi lahko nastala, ako bi Slavko v turški obleki sam korakal naprej in bi ga kdo izmed posadke ali pa meščanstva srečal. Turek sredi mesta — koliko krika in vika bi nastalo!

Ob Rudečem stolpu, kjer so bila tudi mestna vrata, je Slavko stopil na prosto. Častnik mu je toplo stisnil roko, rekoč:

„Bog te obvaruj, pogumni tovariš!“

„Bog z nami in našo Avstrijo!“ odgovoril je Slavko in duri so se zaprle za njim. Preplezati je imel še nizek nasip in potem je izginil v temi.

* * *

Kdor dandanašnji obišče Dunaj in gre na stolp sv. Štefana, da bi si z višine pogledal mesto, videl bo še dandanašnji vrh stolpa malo kamnito klop, na kateri je grof Starhemberg vsak dan sedel in z daljnogledom opazoval sovražnikovo kretanje.

Na tej klopici je tudi sedel pozno zvečer dne 6. septembra v družbi dveh adjutantov in

je z mrzlično pazljivostjo gledal v smeri proti Kahlenbergu. Cel čas ni znil niti besedice in tudi častnika sta molčala. Na obrazu poveljnikovem se je bralo razburjenje, ki je vedno bolj in bolj rastlo. Nista si vedela tolmačiti te razburjenosti. Da je mesto v nevarnosti, sta ravno tako dobro vedela, kakor poveljnik; razburjenost grofa Starhemberga je imela druge vzroke.

Nakrat se je v daljavi pokazala raketa; dvignila se je bila iz razdrtin samostana na Kahlenbergu in se je visoko dvignila v zrak, kjer je ugasnila. Z glasnim vzklikom veselja in zadovoljnosti je grof Starhemberg nastavil daljnogled na oko in nepremično zrl proti Kahlenbergu. In še ena raketa se je prikazala; njej so v kratkih odmorih sledile še tri, tako da je bilo vseh skupaj pet. Poznej pa se ni nobena več pokazala. Globok izdih iz poveljnikovih prs je naznanil, da mu je nekaj odleglo.

„Hvala Bogu!“ obrnil se je k častnikoma. „Videl sem vesela znamenja, na katera sem že z veliko nestrpnostjo čakal. Ali sta štela rakete, gospoda? Ravno pet jih je bilo, ne ene več, ne ene manj. Teh pet raket nam naznanja, da je rešitev blizu, da se pomoč bliža. Naznanja mi, da je sel srečno prišel skozi turške vrste in da je že v taborišču vojvode Lotarinškega. Pa še več nam naznanja teh pet raket. Pove nam tudi, da so našinci že na gori Kahlenberg in je del avstrijske armade že na tostranskem bregu

reke Donave. Samo nekoliko poguma še moramo imeti in gledati, da še najdalje teden dni uspešno branimo Dunaj. Po preteku tega časa bo gotovo rešen.“

Poveljnik je vstal in se pripravil za odhod.

„Jaz odidem, vidva pa še ostaneta tukaj. Pazita dobro na polnočno uro,“ rekel je častnikoma, ki sta kot nekaki straži ostala na stolpu. „Glejta v smeri proti Bizamski gori. Če bo polnoč in se bode po vrsti pokazalo dvanajst raket, tedaj bo znamenje pomenilo, da je poljska vojska pod poveljstvom Jan Sobijeskega že prišla in se združila z vojsko vojvode Lotarinškega. Kakor vidita to znamenje, ki ne bo nič manj veselejše od prejšnjega znamenja, pridita mi takoj poročat. No — Dunajčani, pripravite se jutri na vesela poročila. Nocoj so šli še s težkimi glavami spat in gotovo zdaj tega ali onega mučijo hude sanje; jutri bo boljši.“

Grof Starhemberg se je podal v mesto in je dal med posadko, ki je bila na straži, urno razširiti veselo novico, da se bliža mestu pomoč in rešitev iz obupnega stanja. Od ust do ust je šla vesela novica in še celo speče so nekateri budili in jim povedali najnovejšo zanimivost. Še večje pa je bilo veselje po mestu drugo jutro, ko se je izvedelo, da se je o polnoči res dvignilo dvanajst raket z Bizamske gore. Zdaj je bila istina, kar se je že tako dolgo pričakovalo, da je prišel poljski kralj s svojo vojsko in se

združil z avstrijsko armado. Vojvoda Karl Lotarinški se je zdaj lahko začel premikati.

IX.

Napočilo je jutro 12. septembra; bilo je krasno nedeljsko jutro, tako, kakor nalašč pripravljeno, da navdahne človeška srca s svojo prijazno svetlobo k novemu upanju. O polnoči so avstrijske čete z nemškimi in poljskimi pomožnimi oddelki zasedle višine, da bi proti jutru odrinile na bojno polje in se razvrstile po bojnem načrtu, ki sta ga osnovala oba poveljnika, vojvoda Karl Lotarinški in poljski kralj Jan Sobijeski. Pri podnožju dunajskega gozda pa so se nastanili turški oddelki, da bi zabranili prodiranje novega nasprotnika; zasedli so soteske in prelaze in sploh najbolj prehodne kraje. Zrno turške vojne moči pa je ostalo pred Dunajem.

Na vrhu Leopoldove gore je plahutala v vetru velika rdeča zastava z belim križem, blizu nje je stala tropa slug s krasno opravljenimi konji, ki so čakali svojih gospodarjev, najodličnejših častnikov in bojevnikov združene armade. Iz bližnje kapele se je pritajeno slišalo orgljanje. Tam so bili zbrani vodje in poveljniki posameznih oddelkov, ki so vroče molili, da bi naj Bog podelil krščanskemu orožju zmago.

Na obširnem prostoru med donavskim bregom pri Klosterneuburgu do Dornbacha je stala avstrijska in poljska vojska, razdeljena na tri glavne oddelke. Na levem krilu osrednje vojske je stal valonski kirasirski polk in na čelu prve stotnije je sedel na konju postaren častnik, izvanredno močna in velika oseba; poleg njega je na črnem konju sedel mlad mož, a brez čelade in naprsnega oklepa, katera so imeli kirasirji. Imel pa je ob strani široko in dolgo sabljo in več izvrstnih pištol za pasom in v jermenju konjskega sedla.

„Pripovedovali ste mi o moji ljubi ženi, katere pismo ste mi prinesli,“ rekel je orjaški častnik svojemu mlademu spremljevalcu, „in ste mi tudi obširno pripovedovali o obleganju, o brambi in o razmerah v mestu, kakor tudi o posameznih dogodkih. Niste pa še zinili besedice, kako vam je šlo na potu skozi turško taborišče in kako ste prišli s celo kožo k naši armadi. Vsakdo ne izvrši kaj takšnega.“

„To je kmalu povedano, gospod stotnik Hoitenski,“ odgovoril je Slavko, katerega so dragi čitatelji gotovo že spoznali v mladem sosedu orjaškega stotnika, moža gospe Holtenske. „Jaz govorim namreč turški in arabski jezik, sem prepotoval mnogo jutrovih dežel in so mi torej tudi šege in navade juternih narodov dobro znane. Zato mi je bilo v turškem taborišču lahko, kjer sem se izdajal za Bošnjaka, otroka bosanskih

staršev, katerega so Turki že v zgodnji mladosti uropali. Pravil sem, da so bili moji starši kristjani, a da sem med Turki prestopil k islamski (mohamedanski) veri. Pripovedoval sem, da sem sluga imenitnega turškega častnika, med obleganjem sem prišel v jetništvo, kjer se mi je posrečilo pobegniti in sedaj iščem svojega gospodarja. Breskrbno sem šel od stotnije do stotnije, povsod poizvedoval po svojem dozdevnem gospodarju; a da se mi je lažje godilo, kazal sem vojakom razne spretnosti, katere znam še od takrat, ko sem z nekim glumačem potoval po svetu. Tako sem se povsod kaj naglo prikupil. Naposled sem se seznanil z nekim hlapcem, ki je bil iz dunajske okolice doma, a je bil že več časa v turški sužnosti. Dogovorila sva se, da hočeva prihodnjo noč pobegniti in vzeti vsak po enega izmed najurnejših konjev s seboj, katerih je imel več v oskrbi. Kakor sva se dogovorila, sva tudi storila. Eden izmed uropanih konjev je ta, ki ga jezdim. Ali ni to res krasna žival? Imela sva srečo in prišla sva popolnoma mirnim potom k vojvodi Lotarinškemu. To je kratko pripovedovanje mojega potovanja skozi turško šotorišče.“

Slavko je bil ravno gotov s svojim pripovedovanjem, ko je prišlo povelje, da se začne počasno premikanje proti Grincingu.

Na Leopoldovi gori je v kapelici zapel zvonček v znamenje, da je maša končana. Duri

so se odprle in na prosto je stopila množica višjih častnikov. Prvi je prišel iz kapelice poljski kralj Jan Sobijeski, kateri je bil svoječasnó že enkrat premagal Turke. Poljskemu kralju na desni strani je stopal ponosni vojvoda Karl Lotarinški, tema dvema sta sledila volilna kneza Bavarske in Saksonske, nadalje mejni grof Ludvik Badenski in poleg njega majhen in nežen mladenič, ki po postavi nikakor ni spadal med to odlično družbo. Slabotnež navidezno, pa vojak in še častnik povrh! In vendar je bil to eden poznejših najslavnejših vojskovodij, princ Evgen Savojski, ki je prvič šel v boj proti Turkom, katere je poznej tolikokrat in tolikokrat premagal. Nadalje so sledili vojvoda Virtemberški, knez Valdeški in mnogi drugi nemški in poljski gospodje. Konečno je prišel še znani menih pater Marcelin Ariano, izvanredno krepka postava, ki je bil cesarjev spovednik in prijatelj; toda v zadnjih mesecih je bil v dobrih in slabih odnošajih zvest spremljevalec avstrijsko-nemške vojske in je tokrat služil sveto mašo.

Kralj Jan Sobijeski je zajezdil konja in je s svojim sijajnim spremstvom jezdil k vojaštvu. Po ognjevitem nagovoru je jezdil čez celo bojno črto, povsod sprejet od vojaške godbe. Kmalu nato je zasičala raketa v zrak, top je zagrmel in znamenje za začetek boja je bilo dano.

Blesteče pisane množice z oklepi zavarovanih jezdecev, pehota s sulicami in helebardami,

pa tudi s puškami, topničarji s topovi — vse se je začelo gibati; vojska se je začela premikati naprej k silovitemu boju, osredje se je počasneje premikalo, oba stranska oddelka pa nagleje.

Osredju sta zapovedovala knez Valdeški in volilni knez Bayarski, vojvoda Lotarinški je vodil levo, poljski kralj desno krilo.

Turki so začeli živahno streljati in so z veliko silo napadli krščansko vojsko. Najhujši napad so izvršili na levo krilo, kjer so bili Avstrijci in Saksonci. Dvakrat so se morali neverniki umakniti, a vedno so se zopet zbrali in vedno divjeje obnovili napad. Ko so napad tretjič obnovili, poslal jim je mejni grof Badenski več dragonskih oddelkov nasproti. Dragonci so stopili s konjev in so peš zadržavali turške trume tako dolgo, dokler niso prišle sveže pehotne čete. Te so se zakadile v nasprotnika od strani in ga vrgle do Döblinga.

Osredje in desno krilo sta prišla v boj popoldne ob 2. uri. Poljski jezdici s svojimi pozlačenimi oklepi so se prvi vrgli na sovražnika. Napad je bil silen, ali turške vrste so bile pre-goste, sovražnik je bil premočen in Poljaki so se morali umakniti. Že je mislil Kara Mustafa, da je zmagovalec, toda poljski kralj je poklical nekaj nemških polkov na pomoč. Kakor burja so jezdili novi prišleci v turško pehoto, ki se

je obupno upirala s sulicami, puščicami in sabljami. Nastal je boj moža proti možu.

Sredi v najhujši gnječi se je vojskoval stotnik Holtenski na čelu svoje stotnije. Kakor toča so padali njegovi težki udarci po turških glavah in noben udarec ni padel zastonj. Mož je bil vojak ne le po zunanosti, ampak tudi po moči. V vročem boju ni opazil, da so nasprotni jezdec na svojih čilih in gibčnih konjih napredovali in ga od njegove čete ločili. Dva divja Kurda sta planila nadenj in ga skusila od dveh strani napasti. Gotovo bi bil izgubljen, a v zadnjem trenutku je pridrvelo par jezdecev, da rešijo svojega stotnika iz smrtne nevarnosti. Vodja je s sabljo prebodel enega izmed Kurdov in je pognal svojega črnega konja v sredo med arabske jezdece in naredil valonskim kirasirjem široko ulico.

„Hvala — hvala, neustrašeni Slavko!“ zaklical je stotnik Holtenski, ki je takoj spoznal svojega rešitelja in istočasno precepil drugemu Kurdu glavo. Že je obrnil konja, da bi udaril nad sovražnika, katerega je klestil Slavko s svojimi jezdec, kar vidi Slavkovega konja visoko se vspeti na zadnji nogi in potem pasti, pokopavši jezdeca pod seboj. V prihodnjem trenutku je drvil cel oddelek težkih valonskih kirasirjev nad padlim naprej.

„Revež — Bog se usmili tvoje duše!“ zaklical je stotnik. Ni mu mogel pomagati. Pa

čeprav bi bil rad kaj storil zanj, vendar se ni smel in ni mogel obotavljati; v krvavi in ljuti borbi ne šteje pojedinec nič. Stotnik je moral v splošni gnječi s svojimi jezdecami naprej. Bil pa je po sovragih s podvojeno močjo in podvojeno naglico; pol jih je vzel na svoj račun, pol udarcev pa na račun svojega rešitelja, katerega je kryavo maščeval.

Vojvoda Lotarinški je bil dober vodja; s svojim levim krilom je prodiral naprej in razpršil turško krilo. Vrgel ga je proti sredini nasprotne moči in tukaj se je začelo krvavo in neusmiljeno klanje.

Ko so bili zjutraj brambovci vsak na svojem mestu, da odbijajo napade oblegovalcev, ki so vedno in vedno naskakovali, videli so veliko rudečo zastavo z belim križem na Kahlenbergu in poznej so tudi videli, kako se je začela krščanska vojska razvijati po ravnini. Z razburjenjem so Dunajčani gledali z nasipov s kakšno srečo se bojujeta obe stranki, a tudi sami so napadli Turka pred obzidjem in mu prizadejali precejšnje škode. Na ta način so hoteli nasprotnika v prid krščanske vojske vznemirjati. S strahom in bojazljivim pričakovanjem so gledali krvavo borbo, z bojazljivim pričakovanjem, ker je že edino misel, da bi znal Turčin zmagati, navdajala vsako srce z velikim strahom in trepetom. Grozna bi bila usoda celega mesta, ko je bilo znano, da se je Kara Mustafa zaklel,

da bo Dunaj do tal pogazil, kakor ga bo dobil v pest.

Popoldne ob peti uri je bil boj določen in Kara Mustafa, ošabni veliki vezir je moral priznati, da se zmaga nagiba na krščansko stran. Poveljstvo premagane vojske je oddal budimpeštanskemu paši*, sam pa je hitel pred dunajsko obzidje, da zbere tamošnje vojaške oddelke in reši vsaj topove in drugo oblegovalno pripravo. Ali zastonj mu je bil ves trud. Vojaštvo je bilo zmedeno in ko se je izvedelo, da je zmaga zagotovljena kristjanom, je začelo vse bežati. Topovi, zaloge smodnika in drugo oblegovalno orodje je ostalo na svojem mestu in je bilo plen zmagujoče vojske in plena ni bilo malo.

Ob šesti uri zvečer so že stali oddelki jezdecev rešilne vojske pred dunajskim obzidjem. Prvi je prišel v mesto mejni grof Ludvik Badenski, da pove Dunajčanom veselo vest o sijajni zmagi. Z nepopisnim veseljem ga je sprejelo ljudstvo; bobnanja in trobentanja ni bilo ne konca ne kraja. Kako so si Dunajčani oddahnili, ko so po dvainšestdesetdnevem obleganju zopet lahko mirno zatisnili oči in šli brez skrbi k počitku.

Drugo jutro je bilo celo dunajsko mesto zgodaj na nogah. Staro in mlado, veliko in malo, moški in ženske — vse je hitelo skozi na stežaj

* Paša = turški general, poveljnik.

odprta mestna vrata ven v zapuščeno turško šotorišče. Gnala je množico najbolj lakota in res se je našlo v taborišču neizmerno veliko zalog raznih jedil in poljskih pridelkov. Po šotorih si našel strd, sladkor, kavo, riž, moko, žito in neizrečeno veliko mesa in klavne živine. Zadnje je bilo toliko, da se je dobil cel vol za štiri goldinarje, ko je vendar še dan prej veljal funt mesa en goldinar.

Najdragocenejši plen je dobil poljski kralj, namreč krasen šotor velikega vezirja Kara Mustafa; z vsemi vrednostmi so ga cenili na dva milijona zlatnikov.

Tudi škof Kolonič se je pobrigal, da dobi nekaj plena; sam se je izrazil, da je dobil še veliko dragocenejšega nego poljski kralj z vezirjevim šotorom. Kakšen plen pa je to bil? Bilo je okrog petsto revnih sirot, brez očeta in matere; starše je Turek pobil, otroke pa vzel seboj, da bi jih po končani vojski vzel na Turško in jih vzgojil v svoji veri. Škof je odvedel otroke v mesto, kjer jim je preskrbel dobro oskrbo in ljubeznivo vzgojo. Deloma s svojimi stroški, deloma pa z radovoljnimi darovi in zbirkami dobrosrčnih Dunajčanov je dal škof rešene sirote vzgajati in je skrbel za njihovo prihodnjost.

Poznej se je dognalo, da je Turek na svojem pohodu proti Dunaju skupno uplenil okrog 87.000 ljudi, moških, ženskih, otrok, ka-

tere je sproti pošiljal in prodajal v sužnjost. Le malokateri teh nesrečnikov je bil tako srečen, da se mu je posrečilo pobegniti in priti nazaj v svojo domovino. Vsi drugi so do smrti zdihovali v trdi sužnosti.

Dan po dobljeni zmagi, dne 13. septembra, je prišel poljski kralj Jan Sobijeski z vojvodo Lotarinškim v slovesnem sprevodu v mesto; v spremstvu sta bila tudi volilna kneza iz Saksonske in Bavarske. Podali so se v cerkev sv. Štefana, kjer se je med zvonjenjem zvonov in gromenjem topov brala zahvalna sveta maša.

In zopet dan poznej se je vrnil tudi cesar Leopold. Meščanstvo ga je z veseljem sprejelo, saj je bil vendar porok, da se bo zopet začelo staro, mirno življenje in bo cesar skrbel, da se bo mesto, ki je vsled obleganja veliko trpelo, zopet dvignilo, popravilo in olepšalo. V cesarjevem spremstvu je bila tudi grofica Franica Traueneška. Njen prvi pot je bil k škofu Koloniču, s katerim pa ni mogla mnogo govoriti; samo srčno pozdravila sta se in potem je zopet morala oditi. Pri škofu je bilo namreč isti dan obiskov brez konca in kraja; generali in višji častniki so se menjavali z odličnejšimi meščani — vsi so prišli grofu Koloniču častitat, ker mu je bil papež podelil kardinalsko čast.

Grede od grofa Koloniča je grofica zadela v predsobi na patra Evzebija. Od tega je izvedela, da se je Slavko srečno vrnil na Dunaj

takrat, ko jo je bil spremljal. Nadalje je pater s ponosom pripovedoval, kakšne junaške čine je njegov ljubljenec izvršil, kako se je pogumno bojeval na nasipih, kako je bil težko ranjen, da sploh skoraj ni bilo upati na njegovo ozdravitev, kako ga je ljubeznivo sprejela gospa Holtenska v svoje stanovanje in kako mu je požrtvovalno stregla in skoraj noč in dan skrbela, da bi čimpreje ozdravel. Tudi je grofici pripovedoval, kako je bil ravno Slavko izbran za tistega, ki bi naj nesel poročila in pisma grofa Starhemberga sredi skozi turško taborišče vojvodi Lotarinškemu; lotil se je smrtnonevarne naloge in jo je tudi srečno dovršil. Prišel je v taborišče avstrijske vojske in njenih zaveznikov, več pa pater Evzebij ni vedel o njem povedati, ker ni od tega dogodka ničesar več slišal o svojem ljubljencu. Zadnje dni je imel kot spovednik in obenem tudi kot bolniški strežaj po bolnišnicah toliko dela, da ni imel niti toliko časa, da bi šel gospo Holtensko obiskat. Ta bi znala gotovo kaj več povedati o Slavkovi nadaljni usodi, posebno ker je tudi gospej obenem z drugimi pismi grofa Starhemberga nesel pisemce za njenega moža.

K gospej Holtenski, njeni stari prijateljici, je zdaj srce gnalo mlado grofico in sicer iz več vzrokov. V spremstvu kapucinskega patra se je takoj napravila na pot in pol ure pozneje sta se obe objeli po večtedenski ločitvi. V svoje

največje veselje je pri gospej Holtenski našla tudi njenega moža, kirasirskega stotnika, ki je imel srečo v boju in se je brez vsake smrtne rane vrnil z bojišča. Edino rano, katero je dobil na desnem zgornjem laktu, mu je ranocelnik spoznal kot nenevarno, tako da mu jo je lahko žena prevezovala in obvezovala. V to svrhu je dobil večtedenski dopust. Čeprav je bilo na prvi mah spoznati, da se stotnik in njegova žena po dolgi ločitvi čutita zopet srečna, vendar je bilo tudi spoznati, da sta v nekem resnem razpoloženju; to spoznanje je mlado grofico navdalo z neprijetno slutnjo. Čez nekaj časa šele si je upala vprašati po Slavku, a se je že vnaprej bala odgovora, ker ji je nek poseben notranji glas pravil, da glede Slavkove usode ni vse v redu.

Stotnik je zmajal z rameni in medtem ko so se njegovi ženi prikazale solze v očeh, rekel je s tresočim in žalostnim glasom:

„Pogumni mladenič me je izsekal iz najgostejše gruče divjih kurdiških jezdecev, a je moral ta čin plačati z življenjem. Komaj me je rešil, drl je naprej v sovražne vrste. Tamkaj so mu bržčas konja močno ranili, ker se je žival celo ravno vzpela kvišku in potem z jezdecem vred se zgrudila. Na stotine konjev je že v prihodnjem trenutku drvilo čezenj. V takem slučaju ni pomoči. Kdo naj ustavi na stotine jezdecev, kadar v naskoku drve naprej. Sam sem

moral z njimi in kje je padel junak, se pozneje težko določi.“

„Usmiljeni Bog!“ zaklicala je grofica Franica, obledela je kakor zid vsled strašne vesti in je vila roke. „Poteptan in zmečkan po konjskih kopitih! Takšna smrt je grozna! O ubogi, ubogi Slavko!“

„Moral je imeti slutnje, ubogi Slavko, da se bržčas ne bo vrnil iz boja,“ zaihtela je gospa Holtenska, „kajti preden je odšel, je napisal še svojo zadnjo voljo, nekako oporoko, katero moram dati patru Evzebiju za slučaj, da bi —“

Gospa vsled joka ni mogla stavka končati. Šla je v stransko sobico in se je vrnila s Slavkovim zapečatenim pismom. Molče je dala pismo patru Evzebiju, ki tudi ni mogel prikrivati globoke žalosti.

„Mojemu ljubemu prijatelju, častivrednemu patru Evzebiju!“ je menih čital nadpis. Spodaj ob robu je stal drobno pisan pripis: „Naj se odpre, kadar bo gotovo, da sem našel smrt. Odpre naj se po patru Evzebiju ali po visokočastitemu gospodu škofu Koloniču.“

„Na mojo odgovornost lahko odprete pismo, častivredni pater,“ oglasil se je stotnik žalosten, ko je videl, da se menih obotavlja. „Smrt ne oživlja in Slavko je celo gotovo mrtev, ker ne more drugače biti. Po končani bitki sem poslal štiri vojake, da poiščejo padlega junaka; približno sem jim lahko določil kraj, kjer je padel.“

Po dolgem iskanju so našli sicer njegovega črnega konja, globoko zabodenega s sulico, a njegovega trupla niso mogli najti.“

Menih je torej odprl pismo in ko je gledal nanj, padla mu je debela solza, znak tihe žalosti, na vrste, pisane v dobrem latinskem jeziku.

„Glejte, milostljiva grofica,“ obrnil se je do Franice, „tukaj najdem še eno manjše pisemce. Naslovljeno je na vas in zaprto.“

Franica je s tresočo roko segla po pismu.

Pater Evzebij je naglo preletel z očmi ozko pisane vrstice in je potem rekel:

„Takole mi piše moj dobri prijatelj: Kadar bo tvoje oko gledalo te vrstice, moj častivredni duhovni oče in prijatelj, moje srce ne bo več utripalo. Nalagam ti s svojo iskreno prošnjo neko dolžnost, katero, upam, da izpolniš. Najprej izroči priloženo pisemce na naslov visokorodne grofice Franice Traueneške, potem pa poročaj mojim staršem, da sem se pokoril za nepokorščino; poročaj jim, da sem se pošteno prizadeval koristiti vesoljnemu krščanstvu, čeprav seveda po drugem potu, kakor onem, ki ga določuje redovna prisega. Nadalje jim daj vedeti, da sem se do zadnjega trenutka hvaležno spominjal staršev, katere sem vsled bega iz jezuitskega zavoda razžalil. — Moj oče je gospod Franc vitez Encberški in Šorndorfski, v službi visokorodnega grofa Egon Fürstenberga. Stanuje pa v svojem gradu Jelenovcu ob Do-

navi. Bog te živi, moj ljubi in pobožni Evzebije! Tudi blagi gospe Holtenski, moji veliki dobrotnici, sporoči moj zadnji pozdrav in mojo zadnjo zahvalo. Spominjaj se večkrat svojega prijatelja Slavka Encberškega.“

„Bodi pridnemu in junaškemu mladeniču zemlja lahka!“ mrmral je stotnik. „Kadar bode pisali njegovim staršem, povejte mi; tudi jaz bi rad priložil par vrst, da bodo iz ust ostarelega bojevnika izvedeli hvalo umrlega sina, ki se je žrtvoval na oltarju domovine.“

Med tem časom je bila tudi Franica odprla svoje pismo. Ko je list razgrnila, padel ji je koder lastnih las v roko. S solzami v očeh je brala to-le:

„Visokorodna, draga gospica! Ko sem takrat na begu iz Dunaja držal v gozdu vašo krvavečo glavo in jo ob potoku spiral, uropal sem vam priložen kodrc vaših las. Ljubil sem vas tako iskreno, da sem hotel v boju postati odličen mož, ki bi bil potem vreden Vaše ljubezni. Toda kadar se bo Vaš koder zopet vrnil k vam, takrat sem bojnim nezgodam podlegel, onim nezgodam, katerim nisem šel s pota samo zato ne, da bi si Vas prislužil in delal pokoro za neposlušnost napram svojim staršem. Bog bodi z vami! Spominjajte se še včasih svojega ubogega popotnega spremljevalca

Slavka Encberškega.“

„Gotovo je mrtev!“ vzkliknila je mlada grofica, katero je srčna bol popolnoma prevzela. „Zavoljo mene je šel v smrt. Hotel se je v boju na vsak način odlikovati, da bi postal odličen vojščak, odličen častnik in bi potem lahko pred mene stopil, rekoč: Franica, če ne po rodu, pa po svojih pogumnih činih v prid domovine sem te vreden. — Toda saj je bil viteškega rodu, saj je bil plemič in mirno bi mi bil lahko stopil pred oči in zahteval od mene roko, katere bi mu ne bila odtegnila. Že prvič, ko sem ga videla, sem se zanimala zanj in ko sem ga pozneje do dobrega spoznala, ko sem spoznala njegove lepe lastnosti, začela sem ga ljubiti. Moje srce je zdaj osirotelo!“

Jokaje je sedla na stol, a tudi gospa Holtenška se je jokala. Tolažljivo je objela mlado prijateljico.

* * *

Drugi dan je šla grofica Franica zopet k grofu Koloniču, da se pogovori z njim, kar ji prejšnji dan vsled mnogoštevilnih obiskov ni bilo mogoče. Oblečena je bila v črno obleko. Grof Kolonič je takoj vedel, da pomeni žalna obleka in komu v spomin jo nosi, ker mu je bil pater Evzebij vse natančno razložil o včerajšnjih dogodkih in ga tudi seznanil z vsebino obeh pisem. Kako je kardinal sodil o Slavku, nam je iz povesti znano.

„Zalna obleka pri tej priložnosti dela čast tvojemu srcu, moj otrok,“ rekel je kardinal in je sočutno poljubil žalostno sorodnico na čelo. „Rajni je bil vreden tvojih solz, kajti boljše in poštenejše srce od njegovega še nikdar ni bilo pod vojaško suknjo. Pri svoji grofovski besedi rečem: Franica, ako bi še on živel, jaz sam bi šel zanj snubit k tisti, katero si je bil izbral.“

„Mnogo sem že premišljevala od včeraj in skoraj sem prepričana, da bi bilo zame najboljšo, ako bi vzela pajčolan in šla v samostan!“ menila je grofica Franica.

„Opusti to misel, moj otrok,“ odsvetoval ji je kardinal, „kakor te poznam, bi ti v samostan ravno toliko sodila, kakor je on.“

V sobo je stopil sluga in naznanil, da želi pater Evzebij govoriti s kardinalom. Zadnji je veleval, naj pater takoj vstopi. Ko je menih zagledal grofico, bil je videti v zadregi in ni mu šla beseda iz ust. Gotovo je hotel kardinalu nekaj govedati, kar ni bilo za grofičina ušesa. Kardinal je takoj spoznal, da dela grofica patru zadrego; namignil je torej prišlecu in šla sta v oddaljen kot, kjer je kardinal nagnil glavo in mu je pater Evzebij nekaj zašepetal v uho. Veselo začudenje se je razširilo po kardinalovem obrazu, ko je stopil k durim in z roko namignil grofici v znamenje, naj nekoliko potrpi in ga oprostí, ker jo mora za kratek čas zapustiti. Pater je ostal pri grofici, da bi jo po-

malem pripravil na presenetljivo novico, katero je bil ravnokar zašepetal kardinalu na uho.

Ko je stopil grof Kolonič v predsobo, našel je tam mladega moža z obvezanim čelom. Bil je poljski oblečen in je v roki držal štirioglato poljsko kapo iz kožuhovine. Kardinal ga ni takoj spoznal.

„Oprostite, ako vas motim, visokočastiti gospod škof“, bil je Slavkov glas; res je bil mož Slavko, ki pa še ni vedel, da je škof Kolonič že postal kardinal.

Grof je z odkritosrčnim veseljem sprejel od mrtvih ostalega in ga je prav po očetovsko objel. Zdaj mu je moral mladenič pripovedovati o zadnjih preživelih dogodkih. Truplo njegovega konja ga je bilo rešilo kopit kirasirskih konjev, ki so teptala konja, a niso zadela pol pod konjem ležečega človeka. Samo ena edina podkev ga je zadela na čelo in ga ranila, da je omedlel. Ko je prišel zopet k zavesti, se je z veliko silo izvlekel izpod mrtve mrhe in se upehan podal proti mestu. Gornje stegno ene noge mu je bilo nekoliko zmečkano in ker ga je tudi rana na čelu začela močno skeleti, je ob nekem plotu obnemogel in obležal. Tam so ga našli poljski jezdec. Nek poljski častnik se je pobrigal zanj in ga dal v bolnišnico, kjer so ga preiskali in obvezali. Prišel je zopet k moči in danes zjutraj se je lahko napotil v mesto, da poišče znance in dobrotnike. Rana na čelu ni nevarna in bo

kmalu zacelila. Brazgotina mu bo seveda ostala, a mu bo časten spomin.

„Hvala Bogu, da si se vrnil, moj sin,“ rekel je kardinal, ko je bil Slavko s poročilom gotov. „Moja skrb bo, da boš vredno poplačan za svoje junaške čine.“

„Ako hočete kaj zame storiti,“ prosil je Slavko, „tedaj mi izposlujte pri papežu odvezo, ker sem pobegnil iz jezuitskega zavoda.“

„Imaš mojo besedo,“ odgovoril je kardinal, „da ti bom v Rimu izprosil odvezo. Tudi o tvoji rodbini ti lahko marsikaj poročam, marsikaj vselega. Ko sem včeraj po patru Evzebiju zvedel tvoje pravo ime in tvoj dom, dal sem poizvedovati, ali ni v avstrijski armadi kakšen oddelek Fürstenbergovih vojakov. Bil je in takoj so mi poslali enega izmed častnikov, nekega Franca viteza Trošenskega — —“

„To je moj stric!“ zaklical je Slavko.

„Da, tako je!“ potrdil je kardinal. „Toda ti imaš še eno sestro, Slavko!“

„Da, ime ji je Štefanija in je dve leti mlajša od mene.“

„Glej, Štefanija je bila vedno pobožen otrok in kakor mi je tvoj stric povedal, si je vedno želela iti v samostan. Starša sta ji naposled dovolila, ker sta videla, da je res njena srčna želja in tako je tvoja sestra pomagala materi izpolniti storjeno zaobljubo.“

„Oh, dobra Štefanija!“ vzkliknil je Slavko ginjen. „Kako veliko hvalo sem ji dolžan!“

Tu so se odprle duri iz dvorane in na pragu se je pokazala grofica Franica. Ko ji je bil pater Evzebij pomalem povedal, da Slavko še živi, da je v bližini, se grofica ni mogla nič več vzdržati in je odprla duri. Rudečica in bledota sta menjavali na njenem obrazu, po katerem so se pretakale solze srčnega veselja. Stala sta si molče nasproti, nobeden ni našel prave besede.

Kardinal se je smehljal, rekoč:

„Saj vem, kako vama je pri srcu. Ni se vama nič treba vpričo mene zatajevati. Slavko misli si, da bi bil jaz oče grofičin; kaj bi storil, če bi te vprašal, ali ji hočeš posvetiti svoje življenje? Kaj bi odgovoril?“

Še vedno ni Slavko našel prave besede. Jecljal je par nerazumljivih stavkov.

„Torej vprašaj Franico,“ pomagal mu je kardinal iz zadrege, „ali ji nisem zastavil svojo grofovsko besedo, da bi te iz mojih rok dobila za moža, ako bi še bil pri življenju. Do zadnjega trenutka smo te namreč smatrali za mrtvega, posebno ker te je stotnik Holtenski videl pasti in je takoj po tem čez tebe jezdilo več stotin jezdecev. Ali nisem tako rekel, Franica? Ali boš tudi ti molčala?“

„Ne, ne bom molčala! Res je, da ste mi dali besedo!“ potrdila je grofica in objela mladega junaka.

„Bog blagoslovi vajino zvezo!“ želel je blagosrčni dobrotnik in je oba blagoslovil. —

Nekaj tednov poznej sta kardinal Kolonič in grof Starhemberg cesarju predstavila mladega junaka in mu pripovedovala o velikih zaslugah, ki si jih je bil stekel za domovino, posebno za oprostitev Dunaja. Cesar ga je poplačal s svojo ustmeno zahvalo in ga je povzdignil v baronski stan.

Kar je Slavko svoj čas blodil v mrzlični bolezni, se je res zgodilo: grof Kolonič ga je pred oltarjem poročil z izvoljenko. Otroci in vnuki tega zakonskega para so si kaj izvrstno zapomnili imeni Kolonič in Starhemberg, a pomni ju tudi svetovna zgodovina.

Ob koncu naše povesti naj omenimo še nekaj podrobnosti izza obleganja Dunaja po Turkih leta 1683.

Ko so s Kahlenberga oznanjale rakete, da se je poljski kralj združil z vojsko vojvode Lotarinškega, je tudi veliki vezir Kara Mustafa po svojih ogleduhih izvedel, da prihaja mestu pomoč. Od jeze je začel škripati z zobmi, grabil se je za lase ter preklinjal dan svojega rojstva. Brez usmiljenja je pri tej priči dal pomoriti trideset tisoč ujetih kristjanov, med katerimi so bili večinoma starci, žene in otroci, na tisoče

in tisoče jih je bil že prej poslal v sužnost in sicer, kakor nam pripoveduje povest, okrog 87.000.

Kara Mustafa se je poznej moral obesiti in sicer na povelje sultanovo, ki mu je — po stari turški šegi — poslal v pismu svileno zeleno vrvico. Kdor je izmed dostojanstvenikov dobil od sultana vrvico in ni v nekem gotovem času izvršil samomora, zadavili so ga sultanovi seli. Beg ni bil mogoč, ker je bil veliki vezir s trenutkom, ko je dobil sultanovo pismo v roke, že jetnik. Samomor se je pri Turkih štel vendar še častnejšega, nego smrt po rablju.

Kako grozovito so Turki razsajali po dunajski okolici, kaže dejstvo, da ni bilo po več ur okrog nikjer več ne trga, ne vasi in je bila vsa okolica prava puščava.

Rešilna vojska je zaplenila tristo topov, petnajst tisoč šotorov in dva milijona tolarjev v gotovini. Ko so Dunajčani hiteli v tabor, da bi videli slavnega poljskega kralja, ki jih je rešil strašne sužnosti, se mu je vsak hotel sam zahvaliti in mu poljubiti roko ali se vsaj dotakniti njegovega plašča. Bila je taka gnječa, da bi ga bili skoraj zmečkali. Po celi Evropi so se veselili slavne zmage.

Slavni poljski kralj pa se ni hotel muditi na Dunaju. Hitro je šel za bežečimi Turki, ki se bržčas niso nadejali, da bi jih kdo zasledoval. Med potjo jih je še enkrat užugal.

S porazom pred Dunajem je jela Turkom giniti vojna sreča. Cesarska vojska jih je prihodnja leta večkrat porazila in jim vzela zemljo za zemljo, trdnjavo za trdnjavo. Ko so se še Benečani zvezali s cesarjem, začeli so Turke preganjati tudi po morju.

Leta 1686. so si cesarski pod vodstvom vojvode Lotarinškega osvojili vso Ogrsko do Donave. Leta 1687. so še enkrat poskusili Turki srečo in prišli z novo vojsko čez Dravo, ali bili so pri Harkanji zmagani in zdaj so morali še tudi vso Slavonijo prepustiti zmagujočim nasprotnikom.

A ko so zmagovalne cesarske vojske izgnale sovražnika vesoljnega krščanstva skoraj iz celega ogrskega kraljestva, šle so tudi čez mejo v Bosno, Srbijo in Vlaško. Res še Turek mnogo in mnogo desetletij ni bil celo užugan, a take sile vendar ni mogel več spraviti na noge, da bi pred njim trepetal krščanski zapad. Njegova moč je pomalem hiralala, vojskovodje kakor princ Evgenij ali Laudon so ji zadajali smrtni udarec za udarcem, dokler ni Turčija postala slabotna državica, ki se vzdržuje na površju le še vsled opore nekaterih velesil.

V založbi Ant. Turka, knjigarja v Ljubljani, Dunajska cesta št. 7

se dobivajo sledeče knjige:

- Zlatarjevo zlato.** A. Šenoa. Roman. 300 str. Cena Din. 24.—.
- Zmaj iz Bosne.** I. E. Tomić. Povest iz Bosenske zgodovine. 192 str. Cena Din. 20.—.
- Pred nevihto.** J. Turgenjev. Novela. 96 strani. Cena Din. 7.—.
- Marjetica.** Idila. Spisal A. Koder. 256 str. III. natis. Din. 20.—.
- Materina žrtev.** Pripovedka iz Dalmacije. Cena Din. 16.—.
- Gozdovnik.** Spisal H. Majar. I. in II. del. Cena Din. 25.—.
- Beneška vedeževalka ali prokletstvo in blagoslov.** Povest. 65 strani. Cena Din. 7.—.
- Skozi širno Indijo.** Povest. Cena Din. 12.—.
- Na indijskih otokih.** Povest. Cena Din. 10.—.
- Mrtvi gostač.** Povest. Cena Din. 7.—.
- Ciganova osveta.** 65 strani. Cena Din. 7.—.
- Hedvika, banditova nevesta.** 78 strani. Cena Din. 7.—.
- Cvetina borograjska.** S podobami. 128 strani. Cena Din. 12.—.
- Pravljice.** Spisal H. Majar, 84 strani. Cena Din. 7.—.
- Elizabeta, hči sibirskega jetnika.** 100 strani. Din. 8.—.
- Fra Diavolo.** Povest iz roparskega življenja, 102 str. Din. 12.—.
- Rinaldo Rinaldini.** Zanimiva roparska povest. 114 str. Din. 14.—.
- Musolino, ropar Kalabrije.** Zanimiva povest. 102 str. Din. 8.—.
- Požigalec.** Zanimiva povest. S podobo. 82 strani. Cena Din. 6.—.
- Pariški zlatar.** Povest. 92 strani. Cena Din. 7.—.
- Beligrajski biser.** Povest. 56 strani. Cena Din. 7.—.
- Cesar Jožef II.** Povest. S podobo. 88 strani. Cena Din. 7.—.
- Devica Orleanska.** Historična povest. 102 strani. Cena Din. 8.—.
- Sin medvedjega lovca.** Potopisni roman. Cena Din. 20.—.
- Pod krivo jelko.** Povest iz časa rokovnjačev na Kranjskem. Cena Din. 12.—.
- Andrej Hofer, junaški vodja Tirolcev l. 1809.** Z barvano podobo. IV. pomnoženi natis. Cena Din. 8.—.
- Fran baron Trenk, vodja hrvatskih pandurov.** 80 str. Din. 7.—.
- Burska vojska.** 96 strani. S podobami. Cena Din. 12.—.
- Revolucija na Portugalskem.** Zanimivo razkritje portugalskega dvora. Z 10 podobami. Cena Din. 6.—.
- Cvetke.** Spisal H. Majar. 72 strani. Cena Din. 6.—.
- Krvna osveta — Kmetska vstaja.** 56 strani. Cena Din. 7.—.
- Sv. Genovefa.** Povest. III. natis. 88 strani. Cena Din. 12.—.
- Sveta noč.** Spisal R. Vrabl, 56 strani. Cena Din. 6.—.
- Sv. Notburga, pomočnica v vsakovrstnih potrebah in popis življenja sv. Heme,** 56 strani. Cena Din. 7.—.
- Robinzon,** povest, 118 strani, s podobami. Cena Din. 12.—.
- Stric Tomova koč.** — Povest. Cena Din. 16.—.
- Največji slovenski spisovnik ljubavnih in ženitovanjskih pisem.** V. pomn. natis, 136 str. Cena Din. 20.—.
- Knjiga o dostojnem vedenju.** Cena Din. 9.—.

Pri naročilih se mora denar naprej poslati in Din. 3.— za poštnino priložiti. Na povzetje se ne pošilja.

Narodna in univerzitetna
knjižnica

© NUK

00000448709

